

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

PALMA.—MAIG-JUNY DE 1921

EL V. P. FR. RAFEL SERRA, OBSERVANT

(1536-1620)

EL NOSTRO HOMENATGE EN LES FESTES CENTENARIES
QUE INCA SA PATRIA LI DEDICA.

PROLEG

DEL V. P. Fra Rafel Serra en servava un recort juvenil imprecís, però aflagador.

Passaven les fires d'Inca, plenes un temps i casi fastuoses. Ab la caiguda de les fulles i ab les tempestats primeres venia la festa anyal de *Santa Maria la Major*, Titular de la Parroquial Esglesia i *Madona d'Inca*. Venia colrada, deliciosa, dins un incendi de festers i foguerons, encesos ab la *teya de obraria*, a totes les cases repartida com un do sagrat.

A la bona olor de murta i a la pastoril tonada de les xeremies, que ja no eren nostres, perque el darrer xeremier de *Ca's Canà* era mort sense hereu, i l'esturment penjava, com una institució extingida, a la mateixa estaca on lo deixà ab la llagrimeta del trist pressentiment, entraven els vells i els joves a l'*Ofici major*.

El retaule era llum, era or.

Tres escolanets de la cota blava, encenfen el gran llanteron d'oli daurat, tot el temps de *Tercia* solfetjada...

I les *Martes* d'Inca feien festa aquella diada de Santa Maria la Major... Això és ben inquer...

Però deixau que us ho vull dir tot d'un pic.

Venia també la festa anyal dels Sants Patrons d'Inca, Abdón Sennen... Prínceps de dinasties extirpades són els gloriosos trofeus de la

Victoria persa del Emperador Deci. Són coronats de martiri a Roma. I els bons sirvents de Deu deixen l'armadura del ferro impiedós, per esser els *Amos* pagesos de nostres encontrades.

Venten ab una garba de blat i ab una cepada de raims.

Vuit dies la bandera acariciava el capell de la bisarra torre, amb moixonies de festa. I en mig d'un canyar bellugadís i florit de les *joyes*, que en surtir de l'*Ofici* han de córrer en el gran *còs*, i al só anyoradís de les xeremies humils, també venfen els vells i els joves a l'*Ofici major*.

El Sermó era molt esperat. El Sermoner generalment d'Inca. Avui era un canonge, demà un altre,—sempre n'hi ha haguts a Inca, deyen els vells—entany un Rector, enguany el nou prevere del Senyor qui cantà *missa nova*, per les témpores...

I després de contar la misteriosa i llegendaria troballa de la Mare de Deu—el dia de Santa Maria la Major—qui volgué romandre dins nostra llar per animar i consolidar la formació del nostre poble. Després de ponderar la pietat dels antepassats que omplien el tresor de Santa Maria de blat, llegum, oli i seda, i la coronaven de plata i d'or fi, i la vestfen de princesa «ab flors blanques i encarnades», com diuen els llibres antics... Després de exalsar la *confraria*, molt indulgenciada i nombrosa, ànima de totes les festivitats marianes, i que tenia un *vas* o

sepultura suntuós, i tenia missa tots els diumenges que encara li diuen dels *Confreres*...

Després de cantar—el dia dels Sants Abdón i Sennen—les glories dels Patrons protectors amables dels nostros camps, arribava el moment emocionant. Els vells se giraven més a la trona. Dirfeu que era lo seu—lo que queda a la velle-sa: el recort de temps millors!...—

—«Que desfilin con en processó de festa patria els nostros héroes que reberen l' alè dels Patrons celestials i l' agombol maternal de Santa María la Major!—deya el Sermoner.—

I veureu el V. P. *Fra Juan de la Verge*, dolçíssim Vicari General dels Trinitaris d'Espanya, alliberat maravellosament del cautiveri dels moros per la mateixa Verge, mentres li cantava la *Salve*. Pardemunt la gloriosa pléyada dels *Malferits*, de l'insigne jurista *D. Mateu*, claríssim embaixador del Rey D. Alfons V, el Magnànim, i després son Regent a Nàpols; de *Micer Tomàs*, elogiat altíssimament del Rey D. Ferrand el Catòlic per les delicades legacions de Nàpols amb el *Gran Capità*, Gonzal de Córdoba i els francesos; del Doctor en abdós Drets *D. Pere*, jurat *en cap*, varies vegades d'aquest Reyne... acompanyat del fundador de l'Ermita de Sant Honorat, *Fra Arnau Desbrull*, del *V. Salort*, un dels cinc companys estimadíssims de S. Felip Neri en la fundació de l'Oratori, del *V. P. Bartomeu Coch*, Rector del Col·legi de Jesuïtes de Mallorca, Mestre espiritual de S. Alónso Rodriguez, i del *V. Fra Pere Vaquer*, trinitari, conegut p' el *frare sant*... veureu transfigurar-se pontificalment, la mitra en testa i el bacle en mà, el nostro primer bisbe, *Dr. D. Miquel Morro*, que de bisbe titular presideix en 1502 un certamen lull-ià a S. Francesc de Ciutat, i en 1510 inaugura la Seu de Bugía, que les armes de D. Ferrand el Catòlic i el zel del Cardenal Cisneros acabaven de conquistar, i un día consagra ab la seua sanc el Màrtir Ramón Lull».

I seguia diguent el Sermoner.—«Tot el prestigi dels primers honors de l'Orde dominicana, lluirà el *P. Llorens Malferit*, al costat del *V. Valperga*, humil cartoixa de Valldemossa i un dia micer dels Reys de Nàpols. Ab tota la claretat de la fama popular aclamarem el predicador devint coremes a la Seu, el V. P. FRA RAFAEL SERRA, Lector de Filosofia, Teologia, Sagrada Escripura, i Llengua Hebrea, oracle p'els Bisbes i p'els Jurats;—i darrera els *Albertins* i els *Planes* i els *Reures*, veureu un estol

claríssim de canonges que han honrat molts de Capítols d'Espanya....»—

Ningú havia parpellejat, i els vells deyen: «Be se'n ha desfet el fill de Madò Clara. No n'ha deixat un d'homo cèlebre...»

I jo qui no hu acabava d'entendre, sentia dins el meu cor com un extremiment de fibres, i com un senglot de llágrimes de alegrí, i presentia que alló era nostro, sanc de nostra sanc i carn de nostra carn i encara fe de nostra fe...

A 16 de setembre de 1920 se cumplí el tercer Centenari de la mort del sirvent de Deu, V. P. Fra Rafel Serra, El Rnt. P. Cerdà, de la Tercera Orde Regular, va publicar dalt «Correo de Mallorca» un article ben escaient ponderant les glories del nostre venerable.

S'havia pensat celebrar-lo ab lluiment. I el projecte de alsar un Monument al dit Venerable P. Serra, va pendre còs i se fixà aquesta primavera de 1921, per dur a cumpliment les festes Centenaries.

Me varen comenar l'Himne oficial de la Pelegrinació Terciaria de Mallorca que feren coincidir en les mateixes festes i ab tota sinceritat vaig voler «documentar-me».

Tant me va anar interessant la figura, i tant me esperonà el desig de cercar les seues passes i sentir els seus batecs i escoltar els seus sermons, i veure tot el colorit de la seua època, i engospar una frase d'aquell temps reveladora, que l'idea de escriure una *Biografia* me va obsessionar deliciosament. La *Biografia* ja estava feta.

La Biblioteca del Marqués de Vivot, guardadora d'una partida de manuscrits mallorquins de molt de preu, és estada oberta amplement a les meues recerques. La Excma. Sra. Marquesa V^a. de Vivot en té un gran pler de que s'ha consultada de tothom. I això és digne i això és noble. A qualque part he trobada la porta barrada ab clau rovellada d'incuria... Un milió de gracies a la Excma. Sra. Marquesa.

He consultat d'aquesta Biblioteca una vida estimable del nostre V. escrita p'el *P. Fr. Cayetano de Mallorca* a un tom intitulat *Vidas de Venerables y Biblioteca de Escritores Baleares*. Està treta, segons diu, dels *Interrogatoris* del procés de beatificació (1624) segons els quals havien de ser examinats els testimonis presentats p'el Procurador de la causa, i de la *Deposició* que deixà escrita un de ells, Mn. Jaume Salort, Pvre. i natural d'Inca, i deixeble del Sant i testimoni ocular de casi tot lo que testificá,

Per això és de molt de valor. Les cites que'n trec van a nom de el *Deponent*.

Aqueis *Interrogatoris*, en mallorquí que foren impresos, són un eloqüent testimoni de la vida i fets extraordinaris del nostre V. Me. han servit de trama i de nirvi d'aquesta *Biografia*. Les du el P. Andreu Noguera, observant, en la seua Crònica *Memoriale Prov. Maj. Fr. minor*, que he poguda consultar a la llibreria del PP. Jesuïtes. Es la Crònica més antiga que conec, escrita en elegant llatí, i ab sana crítica i erudició, devers els anys 1658...

El P. Noguera morí l'any 1677, i continuen després l'obra els PP. Juan Serra y Ventayol i Josep Arbona successivament.—Una altra Crònica és la del P. Oliver: *Monumenta Seraphica Ord. minor...* interessant, abundosa de detalls, i en llatí noble. Havía vista segurament la del P. Noguera. La me deixaren els PP. Franciscans. Els Jesuïtes en tenen una copia autenticada de'l mateix P. Oliver, Cronista de la Província... I p'els detalls que me deixà lletgir extractats, i p'el títol, crec que serà una copia d'aquestes l'exemplar que Mosen Antoni M^a. Alcover, Magistral de Mallorca, trobà a la Biblioteca Nacional de Madrid.—Les Miscelaneas del P. *Villafranca*, i les del P. *Cayetano de Mallorca* (Biblioteca Marqués de Vivot) són plenes de claricies interessants, sia de bibliografia, sia de noticiaris extractats, sia de transcripcions de fragments de antigues cròniques franciscanes que m'han fet un bell servei.—I no és despreciable le *Crònica*, un poc diluïda del P. Bordoy, escrita en castellà l'any 1814, que posaren a la meua disposició els PP. Franciscans.

Els arxius de la Catedral, de la Curia i del Reine, i dels Protocols, facilitats galanament. Gracies en els digníssims arxivers que m'han feta agradable lo tasca.

I

Patria de Rafel.—Honorabile nāixensa i bateig.
—Ferit de malaltia és votat al Seràfic Monseñyor Sant Francesc.—Estudis.—Mestre primerenc de bella llatinidat.—Vocació suau i forta.

ANTIGA Vila d'Inca era encara prepotenta devers el sigle XVI.

Ja en el llibre del *Repartiment*, fet després de la Conquesta de Mallorca l'ano-

menen darrera la Ciutat. ¹⁾ «Aquests pobladors tenen e posseeyxen aquestes alqueries en lo terme de Inqua per lo Senyor Rey...» I ja la veurieu damunt els *rahals i alqueries*, alsant dominadora l'esquena, coronada de *molins*.

Será Inca aquell primer mercat dels dotze en que's dividía l'illa en temps dels moros, que Benahabet someté an el Rey En Jaume, sitiador encara de la ciutat de Mallorca? La tradició ²⁾ als a l'escut de la vila, come premi d'aqueixa primerenca sumisió an el Rey: les Barres d'Aragó entreessant el camp on corre feel el noble Cà, de la *Major Alcharia de Mallorques*, a on se va albergar el Rey En Jaume quant perseguía els moros de muntanya.

Coranta cavallers, ³⁾ més que les altres viles, ha de enviar la Vila d'Inca, per complimentar la venguda del Rey Martí, en 1397. I com fos que no vengués el Rey, passaren els tres síndics del Reyne a Barcelona per fer-li la cort. I En Galceràn Malferit d'Inca representava la part forana.

Encara més. A 1410, morí sense successió, ni hereu nombrat, el dit Rey Martí d'Aragó.

Difícil era el moment històric... ⁴⁾ «Veure vacant un trono resplendent de gloria i de poder, presentarse molts pretendents influyents.... esser el dret verament dubtós, trobarse el pais dividit en partits, i sobreposarse a totes les concupiscencies, preocupacions i interessos, per a resoldre el conflicte en forma jurídica, es un fet tan remarcable en la historia de la civilització que'ns sembla que pocs se li poden igualar.»

Se reuniren parlaments abans. Mallorca ⁵⁾ envià a Catalunya tres embaixadors, Berenguer de Tagamanent i Arnau de Mur, en nom de la Ciutat, i Jaume Albertí de Inca, en representació de la part forana. Dels parlaments preparatoris de Aragó, Catalunya, Valencia i Mallorca són nombrats nou Compromissaris, els quals reunits a Casp, elegeixen D. Ferrand d'Antequera. Els tres embaixadors de Mallorca li presten vasallatge fent-li present de dotze mil florins d'or per la coronació.

Fins i tot en l'exasperada rebel·lió dels pa-

1) Llibre del *Repartiment* de l'Arxiu del Reine, fol. 3, v.

2) Apèndix dela Vila d'Inca, en la *Vida de Sor Clara Andreu*, per D. J. Barberí, 1707.

3) Barberí, loc. cit.

4) *La tradició Catalana* del Ilm. Sr. Dr. D. Josep Torras y Bages, p. 302.

5) *Historia de Mall.* per D. Vicente Mut, libr. VII, c. XI.

gesos contra els ciutadans, ¹⁾ per culpa de tots, Inca 'n tengué gran part, i la multitud de forques que s'alsaren tragicament per tots els contorns de la vila, clamaven que ab sanc volgueren apagar el foc principal.

Amb una noble dignitat defensà sempre aquesta primacia. ²⁾ A 11 maig de 1570 «per les noves de guerra lo Sr. Virrey auia manat que tots los cauellers de la part forana vagen en ciutat i axi serien informats con se lltre. Sria. auia donada la deuant guardia an els de Alcudia» i resolen els consellers fer una suplicació al Virrey que «atesa la vila de Incha es major de totes les altres y paga molt mes que les altres... que per ço li sia donada la deuant guardia y Alcudia no pogué precehir aquella».

I encara més envant farà apellació ³⁾ per que los de Alcudia havien obtingut cartilla de precedencia sobre totes les congregacions de la part forana.

Era llavors que el Rector ⁴⁾ de la parroquia de *Madona Santa Maria d'Incha*, antigament tan rica que a la ciutat i a la pagesia *no n'hi havia dues de Esglesies com ella*, s'asseya en el Sant Sinode al cap de's Rectors de la part forana; i era llavor que la pietat provada dels inquerers sostenia d'almoynes un chor de beneficiats nombrós i venerable.

I era llavors que rumbetjaven bellament els llinatges dels Malferits i Planes, dels Serres i Bordils.

De l'honorable llinatge dels Serres va néixer l'íncit Rafel.

El diligent Fra Ramón Calafat, minorita, ⁵⁾ en la seua *Adarga mallorquina*, devall l'escut dels Serres, posa aqueixes claricies: «Bartomeu Bernat i Thomàs Serra, vengueren an aquest Reyne devers els anys de 1425. Un se quedà a Palma, un altre a la Vila d'Inca i l'altre a la Vila de la Pobra... Uns se firmaven Serra de Marina i altres Serra Huguet: d'aquest llinatge fonc el V. P. Fr. Rafel Serra...»

Vengué an el mon el dia 22 de setembre de l'any de la nativitat salutífera del Senyor de 1536. Sos pares havien nom Rafel Serra i Magdalena Planes. El dia 24 del mateix mes i any el feren cristià.

1) *Islas Baleares*, per Piferrer y Quadrado. c. V.

2) Determinacions del Consell d'Inca. 11 maig 1570

3) Id. 23 maig 1599 i sg.

4) Barberi, loc cit.

5) Graciosament m'obrí el seu Arxiu el noble íamant de l'Arqueologia senyor D. Jaume de Oleza i de España. Un milió de gracies.

Amb un gran trasport de gracies a Deu hem trobada la fe de baptisme a l'Arxiu de la Curia episcopal. A les hores encara no era vengut el Concili Tridentí a manar que se formassen registres de naixement i defunció a les parroquies. Pero, a Espanya, gracies a la indicació del gran Reformador el Cardenal Cisneros, ¹⁾ a moltes parroquies, la diligencia dels vicaris omplien els *qüerns* dels nous batetjats. Inca va esser també previsor.

Diu així l'apuntació del quadern. ²⁾

«Diumenge a xxiiij de dit (setembre de MDXXXVI) bateig de rafel Serra a nom refel. comares miquel moller xristofol pons. comares la muller de guillem planes y la filla de Thoni matheu»

Es una lápida sagrada i venerable.

«Entre els principals habitants de l'insigne Vila de Inca ³⁾ foren los pares i parents de dit V. Fra Raphel Serra; entre los quals molts son estats i son familiars del Sant Offici de la Inquisició; y han tingut officis honrats en la dita vila.»

Una amable i filial curolla nos va fer entrar dins els arxius de la Casa de la Vila d'Inca, i del Reyne, i de la Curia episcopal i dels Protocols notarials, per veure de resucitar l'honorable parentela de Rafel. No'ns porem gloriari de haver reconstituïda completament, en torn dels avis, la filiació de tota la nissaga; pero en la agradosa assemblea, que hem congregada, discreta, noble i cristiana, diríeu: «No poren negar que sien germans» Veuríeu desfilar els Gabriels i Tomassos i Rafels, ⁴⁾ «Batles reynals» «jurats» «consellers de ma major» consagrats al bon govern de l'universitat o municipi d'Inca, exercint càrrecs delicats de «procuradors dels pobres de Crist» «procuradors del hospital» «mostassafos» i «consellers o jurats de la Ciutat» i mes encara de discrets notaris i doctors en medicina i apotecaris.

El Deponent coetani, Mn. Jaume Salort, de Inca, ⁵⁾ diu que un nebot del V. anomenat Gabriel Serra, alias *Negret*, homo poderós en esclaus i riqueses i virtuts, intendent de l'Inquisició, que tenia la casa oberta an els membres

1) *Croniçón Maj.* Campaner, any 1509.

2) Arxiu de la Curia. Estant. *Inca*. quern 1536.

3) Interrog. 1.º

4) Tot el llibre de Determinacions del Consell de Inca desde 1566...

5) El P. Cayetano de Mallorca. *Vidas de Venerables y biblioteca de los Escritores baleares*. (Biblioteca de la V.º del Marqués de Vivot.)

d'aquest Sant Tribunal, sempre que venien per aquells termes, se casà, per instigació del nostre Venerable en el convent veinat de S. Domingo, fundada a Iça l'any de 1604. I aquell dia va seure en taula abundosa el be-de-Deu de tots els pobres de la Vila.

Més excel·lent que el llinatge era la fe que rebé com una herència rancia i poderosa que nos uneix ab Jesucrist, fill de David, fill de Abraham, fill de Adam, fill de Deu.

Quant l'infant Rafel tenia 5 anys caigué malalt. Ja estava a l'ull de Deu, «y la sua devota mare, ¹⁾ ab la gran devoció que tenia en lo Seraphich P. Sant Francesch li oferí y votá que si alcansava de nostre Señor Deu, vida y salud pera son fill Raphel lo faria (sent la voluntad sua) frare del seu orde y fonch Nostre Señor servit que fet aquest vot per la piadosa mare cobrá salud.»

S. Francesc degué exclamar: «*Bonaventura!*» com altre temps a la mare d'aqueix Sant, ²⁾ malalt també en la seua infancia. S. Bonaventura i el V. Fra Rafel, vottats a N. Pare, serán fills de promesa i de benedició dins l'Orde franciscana.

«... De edad de set anys ³⁾ lo posaren a l'escola de llegir i escriure, y ab lo bon ingeni que Deu li havia donat, aprengué medianament de escriure, y llegir perfectissimament, y de edat de deu anys lo posaren al estudi de gramática y fonch en ella tan bon estudiant que estant en lo sigle secular, anave al convent de Sant Francesch de dita vila de Incha y enseñava per sa devoció gramatica als Religiosos que en ell habitaven y tingué molts dexebles habils en la llengua llatina.»

Estudiá la bella llatinitat en el Puig de Sta. Magdalena?

Fortes conjectures inclinen a creure-ho.

L'any 1534 ⁴⁾ en devallaven de aquell Puig les Religioses de Sant Jeroni per establir-se damunt el serral d'Inca. Un prevere de Deu que havia nom Marti Cifre, *Romani*, les donava graciosament l'Esglesia de St. Bartomeu i terres per hort i per convent.

Els Jurats tot d'una pensen restablir la famosa escola de Gramática dalt el Puig. Aquell Puig era un símbol per Inca. Els Mercedaris i després les Clarisses i mes tard les Jerónies,

hi havien plantat un esqueix de benedició i encara feya olor de santedat.

Com els Jurats de Ciutat encobefen l'escola de Randa ¹⁾ «per la gran utilitat que en treuen los fadrins apartats de poderse divertir en altres exercicis no onests», així els jurats d'Inca encobefen l'escola del Puig, i la posaven baix l'amable protecció de Sta. Magdalena amb la fervor creixent que les farà determinar ²⁾ que «obtesa llicencia y autoritat del Ilm. y Rdm. Sr. Bisbe, sia votada esser colta en nostra vila, axi com altres festes, com son los gloriosos Sant non y Sant nen... la festa de la apostolesa Sta. Magdalena patrona nostra la qual rentá los peus a Cristo Redemptor nostro de lagrimes»...

Els documents dels arxius d'Inca no arriben an aquell temps de la fundació, (abans del 1493), ni sisquera al temps de la restauració, (devers el 1535.)

L'ínclit humanista Arnau Descós, en una de les seues cartes familiars, escrita devers el novembre de 1494 (?) segons el P. Fidel Fita, ³⁾ en dona belles claricies de l'escola, del mestre i dels deixebles. Va dirigida an el seu nebodet Francesc Descós, orfe de pare i mare, que degueren morir de la fatal pesta d'*En Boga* (1493), jove de deu anys de grans esperances, i «que además de l'agudesa de enginy que s'es mester per apendre l'Art de Ramón Lull» mostrava «una máxima facilitat per les lletres oratories». Aquell Puig és ameníssim, com «un Parnàs, on la font cabal·lina al punt refeya els poetes» i la font era l'insigne Bartomeu Far, «la doctrina del qual ratja no d'aigua de pluja, sino del gorc viu del mateix Ramón Lull.»

Aquell Puig era un Sinaf—li deya a son nebodet—i tal vegada el nou Moysès, «el Mestre B. Far, per l'amor de Deu encesa abastament i la prevident oració,» veurà al Benaventurat Ramón... devallant tal volta del cel... i vos farà participants dels seus col·loquis» I encara li deya: «Saluda el teu Mestre «mitat de la mia ànima» i a nostro estimat Joan Montanyans i a tots els que romanen en aqueix puig d'Inca...»

Vivien el mateix temps les Clarisses i els col·legials damunt el Puig, un edifici arrambat a l'altre?

1) Determinacions del G. i G. C. 9 Jener, 1532. t. 25.

2) Determinacions del concell d'Inca. 19 juliol 1587.

3) Cartas inéditas de D. Arnaldo Descós. por el P. Fidel Fita (Boletín de la Real Academia de la Historia. Nov. 1891. p. 437.

1) Interroy 3

2) San Francisco P. Bazán, II. c. VIII.

3) Interrog. 4.

4) Barberi, loc. cit.

Les Clarisses, l'any 1515, ¹⁾ deixen el Puig per establir-se a l'Esgleyeta. L'any 1530 hi pugen les Jeronies i l'any 1534 l'abandonen definitivament.

L'escola ben aviat torna a florir i del puig ²⁾ «lixan cada dia molt jovens habils que apres arriben a ser homens de molta doctrina.»

No és gens mal de creure que s'instruís el jove Rafel, fill de consellers de ma major, a l'escola del Puig que havia estat «Parnàs i Sinai» atès el llustre dels mestres i l'estol claríssim de fills de cavallers que hi eren pujats. Jovencell de deu anys (1546) hi pujaria també ab l'il·lusió de aquell qui vol abastar les estrelles.

Precisament els jurats i concellers en tenen una preocupació del bon éxit de aquesta escola, «ates que redunda utilitat en la present vila», i determinen «que sien donades a mre. arnau munar xx lliures en ajuda» i «lo dit consell es content d'auerlo» i les ajudes se renoven, un pic de xv lliures i un altre de xvj, axi com canvien els mestres.

Sols les deixen legir dins la vila quant la força obliga. «Comparagué ³⁾ en la casa de la present sala noua lo Rend. mre. fra Janer, theolech dient y preposant: com ell auria fet que m.º Jaume mas, mre. de gramaticha (que per se infirmitat no pot pujar en el puig) vindria en Incha pera legir en lo monestir de St. Francesch, fonch determinat que li sien denades xxx liures per ajuda per lo present any...» i encara, que sien donades vint quarteres de cals an el dit monestir per adobar el legidor hont te de legir dit mestre.»

La vella obra del Puig, esglesia y cases, «va a total ruina» ⁴⁾ i llavor deixen legir Mestre Matgi Pou prevere, an el monestir de St. Francesc... I quant veuen que, per quant los frares volgueren treure'l, després de legir en nostre Esglesia de l'Hospital, «apar que monsenor bisbe ha manat que dins tres semmanes hisque del hospital» senten urgent necessitat de llogar-li casa i acomodar lo dit mestre.

Tot aixó les esperona a adobar i confortar més aviat «la nostra esglesia del puig de l'apostolesa Santa Maria Magdalena la qual tota

1) *Cronicón Major*. Campaner 224.

2) *Hist. de Mall.* per D. J. Binimelis. (Biblioteca Marqués de Vivot.)

3) Det. 17 nov. 1572. 1.º oct.

4) Det 4 set. 1588—14 feb. 1589 13 juny 1589 10 juny 1590

nostra vila i tota la cristiandat la te en molta devoció.»

Quin temps degué anostar-se en manetjar l'arma subtil de la llatinitat? No ho sé.

Lo que és cert que ben prompte fonc un dels «jovens ¹⁾ molt bo y abte per tal negoci de legir de gramaticha» qui devallaven sovint del Puig.

I fonc llavors que «estant en lo sigle secular, anave al convent de St. Francesc de Incha, y ensinava per sa devoció gramatica als Religiosos que en ell habitaven y tengué molts deixebles habils en la llengua llatina.»

Com alternava en l'estudi l'àrdua tasca de virtuts! ²⁾ «Fonch home de bones costums, de veritat y de rectitut en totes les coses, y essent home jove, de bone disposició, y rich y que cenyia espasa, jamay li oyren una paraula deshonesta, ni blasfemar de Deu, ni cosa que tengués rastre de pecat, ans be en sa presència tots se componfen y no suffrie es diguessen paraules descompostes; acudia a oir los officis divinals y sermons y missas ab molta devoció y exercitaves en obres bones y santes.»

Així va col·laborar a la gracia de Deu, i suaument aquell vot de la seua mare va anar grellant i florint, regat de devoció franciscana; i un bell dia se sentí fortament cridat. La vocació per ell no era dubtosa. Però, els pares, les riqueses, l'humana afecció... eren llassos forts, i calia trencar-los acèrrim i ab santa violencia, y ³⁾ «sens dir cosa a sos pares, anà (cami de quatre llegües) al Convent de Jesús de la Ciutat de frares menors de la regular Observancia» el jorn memorable de 9 de maig de 1558.

II

L'hàbit de Pobresa.—Nadal resplendent de goig espiritual.—Professió.—Oliva, escola de santedat i de ciències.—Es armat de l'Orde Sagrada.—Comensa a escampar lo Evangeli del Senyor.—Les messes ja són d'or.

ARRIBÁ an el Convent de Jesús, fora porta de la Ciutat, amb una devota inquietut.

Volía seguir Sant Francesc, nuu, sensa cap be de la terra, en la més estreta Observancia de la Regla i de la Santa Pobresa.

2) Det. 17 abr. 1571.

3) Interrog. 5.

1) Interrog. 6.

El gentil Francesc d'Asís ¹⁾ perseguit del seu pare impiadós i avarient, perquè deya que ab pròdigues almoynes li tudava l'hizenda, se despulla davant el bisbe Guido, i torna les vestidures a son pare, amb aquestes paraules: «Fins avui vos he dit mon pare en la terra. Des d'ara podré dir amb més veritat: Pare nostre qui estau en el cel, en qui pos el meu tresor i la mia esperança tota.»

Guido commogut, se tirà an el coll del jove generós i el tapà ab son propi mantell, i vestit grosserament Francesc quedà desposat amb la Santa Pobresa. Aquest Francesc, tan consemblant a Jesucrist, el tenia encisat.

El Convent de Jesús era a les hores el Cap de la Província que formaven els Convents reformats de l'Observancia de Mallorca. El retgta la mà piadosa del Rnt. P. Fra Blay Palou.

Gentil i florit de 21 abrils, el jove Rafel demana el Sant hàbit al prelat, el dia 9 de maig de 1558. Venia polsós com un pelegrí, però graciós de virtuts i de bella llatinidat. «I tots los Religiosos, ²⁾ se alegraren molt, vahent un tan bon subjecte, y per ser tal y tan conegut, i de tal edat y tan resolt lo mateix día li fonch donat lo hàbit...»

Havia fuit d'amagat de la casa paterna i pressentia el trepig dels parents qui 'l perseguen...

Mentrestant p'el vell camí d'Inca s'atropellaven les cavalcadures dels honorables parents de Rafel. Tal volta sa mare se penedia de haver-lo votat a S. Francesc, quant el veyia tan airós. Lo cert és que la agressiva caravana, meditava plans de seducció. «Que ell estava destinat a fer molt de be al poble»,—li dirien—«a esser conceller de ma major», i tal volta «procurador dels pobres de Crist». «Que l'esperava una bella nuvia i rica i cristiana» que tendria molts de bens i molts de esclaus...»

Toquen al convent impacients i autoritaris.

El novici Rafel, vestit com un Sant Francesc, imponent i graciós, los desarma a tots, i ja ningú pensa en paraules de repremsió.

La gracia de Deu ha vençut en la persona de Rafel.

El seu noviciat fou un exercisi de bon exemple, i una efusió de goig espiritual.

Qui diria la alegríia de Fra Rafel que sentí la primera nit tova de Nadal, davant el *betlem*

del seu Convent? ³⁾ Es una impressió qui li feu vessar llàgrimes de tendresa tota la vida. Tal volta l'amor del Nin de Betlem és lo que defineix Monsenyor S. Francesc i els seus fills...

A Greccio celebraren S. Francesc i els seus un any la festa de Nadal solemnement i fastuosa ⁴⁾ Damunt les palles, dins una cova de la muntanya descansava l'imatge del Deu Infant.

Tota la muntanya floríia de llums. Els frares i els vilatans venguts tenien atxes enceses en les mans. Francesc, com un infant, deya als frares meravellats. «Deixau-me fills, deixau-me, som el *botxet del Nin de Betlem: fatuelus pueri Bethlehem.*» A mitja nit cantaren els oficis damunt la menjadora, que feya de altar, i Francesc, revestit de Diaca, cantà l'Evangelí... oh inefable goig! Molts veren com un infant tremolós, deixant les palles se abrigà en brassos de Francesc, fent li caricies...

De llevonça els franciscans han escampat l'idili de Betlem per tot el món, en noves claretats.

An el Convent de Jesús, tenien un *betlem* que era una beutat. ⁵⁾ La tradició era forta i piadosa. Un bell dia una nau mercadetjadora portava el set Misteris de la Verge, llavorats polidament. Agitada de tempestat en mig de esculls, el Patró Domingo Jancome, fé el vot, que, allà on distingís un llum dins l'horror de aquella nit, faria un present d'un dels Misteris, a triar.

De cop en destrià un—grat sia Deu!—Una llantia cremava dins una capella de Santa Maria de les Neus, del Convent de Sta. Maria dels Angels, fora porta de la Ciutat. Al punt la tempesta calma. El Patró va a cercar el P. Guardià, i pujat a la nau, li fa triar un dels Misteris.

El Misteri de Betlem li abellí el cor, tot d'una.

Però el patró se entristí i no li volgué donar, tant era graciós! I deya al P. Guardià que se no'n triava d'altre que se'n anàs.

Creureu? La nau tenia desplegada la vela al vent d'en-terra i no partía, com si una àncora invisible li hagués clavada l'ungla formidable.

Entès i pauruc el Patró tot d'una donà el Misteri al Rnt. P. Guardià.

I tanta devoció infongué aquell *Jesús* a tots els qui anaven a visitar-lo, que de llevonça tothom li diu el Convent de *Jesús*.

1) S. Francisco de Asís. Pardo Bazán. I. c. 11.

2) Interrog. 6.

1) Crònica franc. del P. Bordoy.

2) Pardo Bazán loc. cit. c. VII

3) Crònic. franc. del P. Oliver p. 1.

Enrevoltat estava d'una triple corona de pinar, i era alegre de l'aspecte ameníssim de un jardí, masell de totes plantes belles a la vista, i de totes fruites gustoses en el paladar, vull dir ab una paraula, era ¹⁾ «un paradís de delícies.»

Passat l'any de noviciat, el jove Rafel professà, amb vius trasports de alegria. Tenia uns 23 anys.

Els Superiors, admirant el seu talent, l'agudesa i la gracia del parlar, devoció i esperit, endevinant el futur Predicador, l'enviaren a Oliva, de la Província de Valencia, per armar-se de lletres divines i humanes, an el Col·legi de Nra. Sra. del Pi.

Oliva era fértil i rica ²⁾ ajeguda a la falda de un turó, amb una cara franca de muntanya. Dalt de tot hi torretjava altiu el palau dels Centelles.

Descendent dels Ducs de Borgonya, venguts amb Carlemany i establits en el poble de Centelles, l'inclit D. Francesc Gilabert, entra a esser (1458) el primer Comte d'aquell nou Comtat, concedit als seus bons servicis en la Conquesta de Nàpols, p'el Rey D. Alfons el Magnànim.

Oliva fonc el cap d'aqueix senyoriu. I els Senyors Comtes, els Caps dels Centelles. En el Palau rumbetjaven les banderes i les retjoles un *capdell* ab la llegenda *Cap d'ells*.

A la part baixa s'alsava el Convent dels franciscans.

Els piadosos Comtes D. Gilabert i Dona Beatriu de Urrea, ab l'autoritat apostòlica d'Eugeni IV, ³⁾ lo edificaren en mig de un gran pinar, i hi vivfen una trentena de frares, entregats als estudis principalment de Filosofia.

D'aquell Convent en surtien sants i en surtien sabis. I tot convidava. El pi és un abre de ascensió i de gloria. Quant l'oratge és prim flautetja com un orga, i quant alloure bramulen les ventades ⁴⁾

«llavors ell riu y canta més fort que les onades y vencedor espolsa damunt les nubolades sa cabellera real.»

1) *Memorial Prov. Maj. Fr. Minor R. Obser.* por el P. Noguera p. 38.

2) *España. Sus monumentos i arte: Valencia*, por D. Teodoro Llorente. T. 11. p. 655. Bar-celona. 1889. *Historia de Valencia* p. el lic. G. Escolano. 1878.

3) *De Origine Seraphic. Religionis Franciscanae.* Fr. Franc. Gonzaga. p. 1090.

4) *El Pi de Formentor*, de Mn. Miquel Costa.

El pi afirma l'ideal de la vida:

«Lluytar constant i vèncer, reynar sobre l'altura y alimentarse y viure de cel y de llum pura

oh vida, oh noble sort!»

El just multiplicat serà com el cedre del Liban, segons l'elogi de les Santes Escritures.

Avidament estudiava Fra Rafel la Filosofia i Teologia que alternava amb l'exercitació àrdua del silenci i de la soledat... «Estant en Oliva ¹⁾ era tan gran lo seu reculliment, que en cinc anys no isqué de casa, sinó ab la comunitat, y los dies que vacava sen anava en un bosc del mateix convent y allí estudiava les llissions y la Sagrada llengua Hebrea, la qual aprengué per llibres sens mestre que ley enseñàs; y era tan gran la humildat sua, que repartintse los officis de dit convent, entre els estudiants Religiosos, dit sirvent de Deu demaná lo offici més baix que en la Comunitat y havia que era tenir conte en que les secretes estiguessen netes, llevar los drapets y fer altres coses anexas a tal officina.»

Aqueixa curolla d'apendre la llengua Hebrea, fins i tot sensa mestre, indica lo ben orientat que anava. Se feya càrrec de les necessitats del apostolat del seu temps. Ja no sería la controversia contra judeus i alarbs tan solament. Era l'hora de defensar el baluart de la fe catòlica amb el coneixement ple de l'Escritura Santa. Era el Protestantisme que refuava la interpretació tradicional de l'Esglesia i dogmatisava donant llibertat a tots d'examinar i entendre els llibres Sants con volguessen. El Concili Tridentí (1545-63), meravellant el món, va fecundar la llevor i produí una multitud egregia de exègetes, plens de sana crítica i armats de les llengues Hebrea i Grega, com poderosos auxiliars.

An els cinc anys d'estar a Oliva, trasladen els estudis a la Capital de Valencia, i está allà tres anys el nostre Fr. Rafel.

...«Se ordená ²⁾ de totes Ordes en Valencia y fonch instituit predicador y predicà en diverses villes del Reyne de Valencia tres quaresmes, y molts altres sermons entre any ab molt fervor y esperit.» I deyen els de la vila de Benissa an el seu Rector. ³⁾—Gracies a Deu que nos enviau predicadors pràctics i experimentats i bons.»

1) Interrog. 7.

2) Inter. 8.

3) *P. Bordov.* loc. cit.

— S'eren eternits de sentir-lo predicar de l'Epifania del Senyor.

Admirats, li demanaven els frares, què havien de fer per predicar dignament? I ell responia: «Predicau com Sant Vicens Ferrer... la seua doctrina és més dolça que la mel...»

Aquestes paraules són una revelació.

Aparellat amb la teologia místicament poderosa, que encèn el cor de San Bonaventura, Oracle de bon sentit a dins l'Orde; armat del coneixement oportú de l'Hebreu, per enfondir en l'intel·ligència de les Santes Escripures; i manejant l'espasa de dos tays de la paraula de Deu amb la destresa del dominic Sant Vicens Ferrer, «l'apòstol dels jueus» que somogué tots els pobles... vet-aquí el soldat de Jesucrist que els Superiors criden a Mallorca.

III

L'home d'estudi.—El Mestre, príncep de l'Observancia.—Les aules són petites i se multipliquen les càtedres.—El Gran i General Consell atia el foc de les Lletres i de les Ciències.—Els nous Mecenes.—L'Expositor del Gènesis.

DESPRÉS de vuit anys ¹⁾ que estigué en la Província de Valencia, s'en tornà ab orde de sos Prelats a la sua Província, y al punt li manaren llegís als Religiosos, y continuá la llisó molts anys, axí en llògica, Philosophia y Theologia scholastica, com en la Sagrada Scriptura, y tragué molts de dexebles doctes en totas estas facultats, ensenyant sempre doctrina molt fundada y catholica.»

El Rnt. P. Fra Rafel Serra entraria devers els anys de 1569, a Mallorca, a la plenitut d'uns 33 anys. L'antiquíssim i reyal Convent de Sant Francesc de Ciutat, s'era reduït (1567) a l'Observancia, i els claustrals qui abans l'habitaven, foren trets per manament del Papa i per manament del Rey. D'aixó en parlarem més llargament en el capítol qui vendrà.

Damunt la càtedra va brillar com una llenterna qui fa molta de claror i molta de calor. S. Francesc, instituint lector a S. Antoni de Padua, li comenava que no deixàs extinguir en els deixebles l'esperit d'oració. I així com S. Antoni de Padua fou el primer lector de Teologia dins l'Orde, el P. Fr. Rafel Serra

fou el primer dins la Província de Mallorca ²⁾

Desde llevors floreixen tan gloriosament els estudis a Mallorca, ³⁾ diu el deponent coetani.

I el P. Oliver afegeix que «acudien de totes parts de l'Illa innumerables deixebles, i no sols de doctrina los nodria, sino que d'exemples i bones costums los exornava, de tal manera que mestres doctíssims i encaré religiosíssims la seua doctrina dona a llum. De on la nostra Província, floridíssima en disciplines filosòfiques i teològiques, confessa humilment que aqueix eruditíssim Mestre n'és el Príncep i l'autor..»

I el P. Bordoy afirma ⁴⁾ que ensenyá llengua Hebrea a alguns jesuïtes i a alguns doctors teòlegs que acudfen a la seva cel·la.

Tant va créixer l'afluència de estudiants que en pocs anys les aules «a hont se ligen dos llissons de arts y tres de theologia» ⁵⁾ foren petites. I els frares representen al Gran i General Concell aquesta suplicació el dia 15 de octubre de 1596. ⁶⁾ «Iltres. Srs. i Savi Concell.

Desitjant los frares del Convent de Sant Francesc ab animo fervorós, com tenen obligatio, poder aprofitar a tots en general, Estos anys passats introduhiren en dit monestir studis de arts y Theologia los quals han continuat sempre, y es stat servit lo Sr. donarli mes concors de studians axí religiosos com seculars de tal manera foren forçats deputar loch apte y necessari de aules a hont se llege de continuo y se tinguen conclusions y disputes, com molts de v^s m^s haurán vist han les passades auant conforme lur possibilitat de les charitats de v^s m^s y de lo que sels dona per charitat de misses. Pero faltantlos lo poder per acabarles ab la perfecció necessaria son stats forçats recórrer a la sólita liberalitat de est Gran y General Consell del qual han rebut sempre semblants y majors fauors per suplicarlos que perque tan profitosa obra no pare, los subvengue de sa charitat a v^s m^s ben vista, que Ells no dexarán sempre de pregar a Nro. Sr. Déu per lo feliu estat de v^s m^s y augment de esta republica com be tenen acostumat — Altissimus...

Fonch conlúis quels donin dels diners de la administració frumentaria dels Srs. Jaume de Oleza y Pere Cabrer, 50 lliures.»

1) Interrog. 9.

1) P. Bordoy, loc. cit.

2) P. Cayetano loc. cit.—P. Oliver loc. cit. p. 185.

3) P. Bordoy, loc. cit.

4) *Determ.* 10 janei 1596.

5) *Determ.* 15 octubre 1596.

L'any 1570 el P. Serra, lletgí i anotava els *Comentaris de St. Bonaventura sobre el Llibre de les Sentències*.

An el col·legi de la *Sapiencia* hi ha un incunable en quatre toms, de lletra gòtica, de *Comentaris del Seràfic i profundíssim doctor del orde de frares menors San Bonaventura, Cardenal sobre els llibres de les Sentències*. Impresos com diu el primer tom, al final, *per honorabilem virum dominum Antonium Cobergens. Nurembergens. civem*. No senyala l'any de l'impressió, però per una carta laudatoria, que encapsala el primer tom, pareix que's degué imprimir p'els anys de 1491.—An el primer tom hi ha una adnotació de lletra coetània del P. Serra, que diu: *Perquam reverendus pater Raphael Serra ordinis minorum incepit hunc primum interpretari, die lunæ 22 Aprilis anno 1570. quod inceptum Deus opti. max. sua clementia ad obtatum cursum perducatur. Amen.*—A la darrera plana, de la mateixa mà, hi ha la memòria aquesta. *Imposita fuit summa manus interpretationis huius primi libri deo favente, virgineque Maria a patre raphael Serra ordinis minorum die 24 octobris anno 1571.*

Aquesta obra és la que estava en la llibreria del Rnt. Dr. D. Juan Vives, Rector de Felanitx, l'any 1740, segons apunta el P. Cayetano de Mallorca en les seues *Miscelaneas*.¹⁾

Va fer adnotacions també en els altres llibres?

El P. Vilafranca,²⁾ dona fe que existia en el Convent de Observants de Artà, un tom en 4.ª MS. acabat l'any 1571 a 24 de octubre, amb el títol: *Adnotationes marginales in primum et secundum Sententiarum*.

En l'edició del Col·legi de la *Sapiencia* hi ha notes marginals abundoses en tot el primer tom, algunes en el segon, y bastantes en el tercer, totes de la mateixa mà. El quart no està tocat.

El Doctor Seràfic era tengut en molt d'honor a dins l'Orde Franciscana.

El doctíssim mestre Joan Bekembaub Maguntí,³⁾ qui edità aqueys *Comentaris*, corretgits i llimats polidament, diu, que «els devotíssims Pares de la religió de St. Francesc, tocats de l'Esperit Sant, instituiren, p'el Capítol Nurembergès, un exercici disputatori sobre els profundíssims arcs de la fe ortodoxa, i el suprem

doctor Nicolau Tíctor hi va obtenir un senyalat triomf, per «la màxima agudesia d'enginy i robustesa invicte en la batalla doctrinal.»

El dit mestre Joan Bekembaub en demostració de summa benevolencia al dit Doctor Nicolau Tíctor, i perquè el seu triomf sia celebrat on se vulla arribi aquest llibre, li dedica aqueixa edició, compilada «amb treball pacient i cura vigilant.»

El dit Doctor Nicolau Tíctor, predicador imperial de l'església Bambergesa, accepta el present del suavíssim Joan, amb paraules discretes i galanes. «Jo—li diu—i tota la caterva de teòlegs amb el mateix Pere Lombard te siem agrats. Puis aqueix, surtint ja fa temps de la Universitat mare de París, nuu i exangüe, voltat de moltes boires, estigué amagat dins les tenebres de l'ignorancia. I tu oportunament l'exornes i vesteixes amb la claror gloriosa de Bonaventura i de quasi test que era el converteixes en marbre... I tu, Bonaventura, no'n treuràs menor honrament, d'aquesta unió discreta.... de tal manera que anireu airosament sense empagar-vos de boca en boca, per totes les troncs, per totes les biblioteques, per totes les aules dels doctors de tot lo món,.. O varons doctíssims, lletgiu-lo, encobeiu-lo, amau-lo.»

Be el va lletgir i encobeir i amar, an aquest llibre el Rnt. P. Rafel Serra!

La filosofia en boca de S. Bonaventura, era calenta i pia i sòlida i devota.¹⁾ Els místics deyen: «que l'homo aprofità més en la ciencia de les coses divines per medi de l'oració i la compunció que per medi de la investigació científica». I S. Bonaventura armonisava garriament aquesta tendència de l'*Escolástica* amb el fonament d'una seriosa investigació i argumentació racional.

El P. Serra estava penetrat d'aquest esperit armònic, i a les primeres notes marginals ja se veu. Ara es l'aclaració d'un concepte, ara l'aplicació d'un principi, ja l'il·lustració d'un punt ab la doctrina de St. Tomás, ja la concordancia amb la de Duns Scot i altres.

Sense prejudici d'escola, admet i depura i reforça tot lo que és bo i veritable amb un ample esperit de conciliació. I és de notar que, essent ell un lector de tanta fama, no el vèim entremesclat en cap de les lluites, virulentes moltes vegades, de les diferents escoles que

1) El P. Cayetano

2) Miscelán. xii

3) *Comentaris*, citats cartes proemials.

1) *Historia de la filosofía*. P. Ceferino González, Tomo II.--*Filosofia escolástica y sg.*

tenien a Mallorca ben interessats tots els estaments.

A les hores Mallorca refloria, després d'un estret hivernal. Les branques corcades caigueren en trencadissa horrenda i l'arbre en surtí més rejoventit.

Després de la misteriosa conspiració ¹⁾ dels *pagesos* contra el *ciudadans* (1450) augegada ab sanc culpable de tots, que esclatà per la complicació de moltes causes, del desgavell de l'Hisenda pública i l'inquietant imposició de nous tributs i vectigals. En mig de aquelles lluites de famílies opulentes tant inflamables, ²⁾ que lo *rey sta tan mal edificat de la gent d'aquí que creu que tots stan en armas e en sanch de continuu*. Després de «la gran discussió y plebeya confusió...» dels *agermanats*, que era el foc colgat que's tornava inflamar... I acallant les freqüents col·lisions de drets i jurisdiccions, un període de relativa calma s'obria a l'expansió de la cultura que culmina en l'Episcopat ple, fructuós, pacífic, longànim del almoynier bisbe D. Joan Vich i Manrich, auxiliat p'el digníssim Virrey i germà seu D. Lluís.

Pareix que el Gran i General Consell en té una preocupació de l'ensenyança i reculleix en un *Estudi General* totes les energies disperses, per donar unitat i caràcter i empena an els estudis. Entorn del Beat Ramón Lull, s'havia encesa antigament la foguera i Ell era el Patriarca de les lletres mallorquines i per dret li tojava esser l'inspirador del *Estudi o Universitat* que a 31 de agost de 1489 ³⁾ rebia l'aprovació reyal de D. Ferrand el Catòlic. I així com el Consell va anar ampliant i fundant noves càtedres, una de Retòrica «per major compliment de dit Studi» ⁴⁾ (1540) una de prima de Sagrada Escripura, una altre de prima de Sant Tomàs, una altre de vespres del Mestre de les Sentències, i una altre de vespres de Sant Tomàs, dotades en cent lliures quiscuna, (1597) i proveïdores per oposició, preparava l'anyorada grandesa de l'*Universitat lul·liana*. I en mig de aquells esforços dignificadors en que reb i se feia (1555) fins que ho conseguirà, la suplicació de «Mestre Antoni Seguí, doctor en

ars y theologia ¹⁾ que mogut de caritat, envers Deu y be de la patria offeria en donar docentes liures per adjutori del que costará obtenir de sa Santetat facultat de poder doctorar y agrauar en ars y theologia, com la tingam ja de Sa Mag.» perque «en nra. Illa a causa del perill que de present concorre en lo transfretar per los molts cossaris turchs e inimics... es molt necessari quey haia Studi general para los que tingan habilitat esser ensenyats y los qui tinguen sufficient doctrina doctorats...» Es d'aplaudir l'aculliment que fa a les escoles del convents d'on ne surt tan de be p'el Reyne de Mallorca, «axi en confessar com en legir cotidianament ars y Theologia.»

Procuren ajudar ja a 24 de maig de 1533, an els Freres de Sant Francesc de Observança, ²⁾ que «han enviat al célebre studi de Paris tres religiosos los quals per gracia de nre. Señor tenen habilitat y dels feta sperança seran tals que nre. Señor ne será servit y vres. mag.^s ne poràn hauer doctrina spiritual...»

A 6 de octubre de 1585, ³⁾ fonc «proposat que en ajuda dels studis y llibres se donassen al convent de Sant Francesc per temps de 4 anys 25 liures perque al P. Serra y a altre lector no les faltassen llibres per aprofitar.»

Aquesta proposició consona molt be, i revela la fama de Mestre Fra R. Serra, amb al desig intens que manifestaren dos cavallers de comprar-li una llibreria ⁴⁾, quant al varen haver sentit en los primers sermons, tan encisats quedaren!

Bell tempsaquell en que n'hi havia tants qui imitaven la generositat ingènua de Mecenes, i era fàcil trobar un Senyor qui digués, per exemple: «Jo Thomàs Torrella donsel de Mallorca de lo habit y milícia de Calatrava... Item dexe an el R. P. Lector Fr. Juan Baptista, Mestre del Orde de S. Francesc 30 liures per llibres, supplicantlo encoman la mia anima a Deu N. S. per la bona amistat havem tenguda...»

Quant en 1597 el G. i G. Consell fundà una càtedra de Escripura, ja el P. Serra feya l'exposició de les Sagrades Lletres, i escrivia una *Expositio libri Geneseos ad litteram, ad allegoriam, ad mores et ad contiones. Auctore admodum Reverendo P. Fr. Raphaelae Serra, Ordinis Minorum regularis observantiae in conventu Sti.*

1) *Forenses y ciudadanos* por D. J. M.ª Quadrado.

2) *Islas Baleares*, Piferrer y Quadrado, p. 303 n. 1

3) *Islas Baleares*. Pit. y Quadr. 308.

4) *Determ.* 8 janer 1540. Són freqüents en molts d'anys ces determinacions respecte del Estudi i altres escoles.

1) *Determ.* 23 set. 1555.

2) *Determ.* 24 maig 1533.

3) *Libre Index de les Determ.* 6 oct. 1585. El llibre de les determinacions d'aqueix any s'es perdut.

4) *P. Bordoy*, loc. cit.

Franc. civitatis Majoricarum, die 19 decembris anno 1594. Aquest manuscrit en 4.^a estava a la Biblioteca Provincial, a un tom de *Varia*, molt mutilat i destrossat.

Seria una obra de empena, si hem de judicar per l'amplitud del prelude que abraçava els següents tractats: I. *De libris canonicis*. II. *De libris desideratis*. III. *De Sacra Scripturae translationibus*. IV. *De sensibus S. Scripturae*. V. *De difficultate Scripturae*. VI. *De quibusdam regulis ad S. Scrip. intelligendam apprimè necessariis*.

Afegeix el P. Villafranca que en aquesta obra de vasta erudició el mètode i l'estil és digne del bon gust que reinava a Espanya an aquell sigle d'or de l'Exègesis catòlica.

IV

El Religios. — *Francesc se desposa ab la Pobreza, "privada de son primer marit."* — *"Plorada destrucció de la pobresa evangèlica."* — *L'Observancia imposa la Reforma.* — *Fra Rafel Serra, Ministre Provincial.* — *Perfecciona la Reforma a Mallorca.* — *L'almeyna és el pa cada dia demanat.* — *La Vila d'Artà demana els Frares de Monsenyor Sant Francesc.*

ER la sua molta prudencia ¹⁾, vingut que fonch de la provincia de Valencia y llegint que estava en el Convent de Nostra Señora de Jesús de Mallorca, al mateix any lo feren President del Convent de Sant Francesc, y després lo feren Provincial tres vegades ab sumo gust y contento de tots los Religiosos; y governava ab tanta prudencia, que tots ab molta suavitat y rectitut feyen lo que eren obligats y ell manava ab molta puntualitat...»

Ara vos diré amb poques paraules com estava la Religió franciscana quant el P. Rafel Serra fou nombrat primera volta Ministre Provincial.

Se desposaren Francesc i la Pobreza «privada de son primer marit» ²⁾ «Sa concordia, el seu posat agradós, l'amor maravellosa i ses dolces mirades inspiraven sants pensaments a altres; de tal modo que el venerable Bernat fou el primer qui's descalsá per córrer derrera tanta pau

i correguent i tot li pareixia arribar tart. ¡Oh riquesa ignorada! oh vertader bé! Gil se descalsa, se descalsa també Silvestre per seguir l'Espòs, tant los agrada l'Esposa... I ja parteixen aquell pare i mestre ab sa muller i ab aquella familia, cenyida del cordó humil...»

Però ben aviat el Ministre general Fra Elias profanà ab fastuosa insolència la santa Pobreza del hàbit grosser. St. Antoni de Padua l'impugnà, i a la poderosa influencia de S. Bonaventura, General del Orde (1257-74) se restablí la pau. Però el síntoma era clar. S'anaven dibuixant dos partits dins l'Orde. Els *relaxats*, i per la lley del contrast els *espirituals*. Els *espirituals* exagerats caigueren en l'oposició cismàtica al papa (*fratricsels*). Però en mig de tot se imposaren els *espirituals* moderats que amb la fam de justicia i de verdadera reforma, renovaren la pràctica primitiva de la Regla, (1368) gracies a l'impuls de Paolo de Trinci ¹⁾. Aquests s'anomenaren *Observants* i els altres *Conventuals* o *claustrals*.

La Reforma cristiana començà a Espanya abans del Concili tridentí. En mig de l'horror del sigle xv, de cismes i rebeldies i guerres i ambicions, s'alsen magestàtiques les figures dels *Reys Catòlics*. Reformat el cap, els membres se depuraren: l'aristocracia turbolenta, el clero en gran part ignorant i simoniac i les Ordes regulars relaxades i enriquides.

La Reforma del Mendicants necessitava el caràcter ferreny ²⁾ del Provincial Fr. Francesc Ximenez de Cisneros. «La Orde de Sant Francesc és la que te més necessitat de reforma—deya an els Reys.— Els pocs Observants que hi ha són perseguits dels claustrals... Les monges moltes no tenen clausura... La causa d'aquesta relaxació és que han admeses hizendes i terres, i la propietat en comú i en particular, i s'és seguida una rebiesa tan gran i una tan plorada destrucció de la pobresa evangèlica... Una altra causa: La pesta que assolá tota l'Europa reduí les religions, i els Prelats donaven entrada a tota casta de gents sense mirar les cualitats que mereix la Religió...»

Els Reys ab bul·la de Alexandre VI, (1494), confirmada mes tart per Juli II, nombren reformador a Cisneros.

Recorre els monestirs, cremant els privilegis com si fossen un *Alcoràn pèssim*, los lleva rendes i heretats, aplicant-les a parroquies i hospitals,

1) P. Villafranca. *Bibliot. de Escrip.* p. 424. (Marqués de Vivot)

2) Interrog. 20

3) Dante. *La Commedia Parad.* c. XI.

1) *Històr. de la Iglesia*, Marx Ruiz Amadori 914, p. 356.

2) *Hetor: Los españoles*. Menéndez y Pelayo.

los revesteix l'hàbit grosser, i triúfna de totes les resistències i intrigues i desedificació.

Aquí a Mallorca, el P. Fr. Bartomeu Cauty¹⁾ «il·lustre en tota casta de virtuts i ciències, i eximi heralt de la paraula de Deu» «duït del zel de altíssima pobresa edificà el convent de Jesús devers l'any del Senyor (1441) ab confirmació del Pontífic Eugeni (1444).

Els nobles pròcers D. Rafel Oleza i D. Mateu Zanglada, donaren el lloc ab voluntat gojosa.

I aquí fonc el bressol gloriós de l'Observància de Mallorca.

Els convents que ja hi havia a l'illa abraassen aviat l'Observància i d'altres se'n fundaren. Sols el convent de Ciutat era el baluart irreducible del claustrals. El lloctinent lo Spectable Gregori Aymeric rebé de mans del P. Gabriel Salvà²⁾, Guardià del Convent de Menors, la Orde de D. Ferrand, data a 23 setembre de 1503, qui deya: «Havent menester la auxili y favor y ajuda de nostro bras secular, pert tant mane que encontinent que el custodi sera arribat an aqueix Reyne fareu donarli tot lo consell, favor y ajuda que vos demenarà per pendre la possessió y le obediencia, assistint encara si manester sera personalment...» Pero va esser mester l'insistència reyal de Felipe II i l'intimació pontifical i màxima per boca del Bisbe Arnedo, perque resignassen el convent en mans dels Observants.

Axi ab mà forta se tayaven de rel les diputetes i l'escàndol.

«En lo any 1567 lo diumenge entre les Octaves de la Ascensió,³⁾ après Vespres, forem juntats en lo monestir de Santa Clara per menament del R. P. Provincial lo P. Miquel Servià quaranta frares, los quals, quant fonch hora per manament del Rm. Sr. Bisbe Arnedo, Comissari Apostòlich, nos cridà dihent, que vinguessem ab processó, la qual reforma se feya per orde del Papa Pio V, per instancia del nostro Rey D. Felip, fill del Emperador Carlos V la qual reforma se feu per tota España per lo mateix dia y hora. La orde que lo Bisbe tingué fonch privar los oficials dels Pares Conventuals y ferne de nous dels Pares Observants. Lo Rnt. P. Antoni Cardils feu guardià, lo Pare

Fra. Juan Fe, Vicari, lo P. Hieroni Ferrer, Mestre de Novicis, éssent lo P. Miquel Servià, Provincial. Los demés Pares restaren, part en St. Francesc, y part tornaren en Jesús. Plega a Nre. Sr. que ell sia de tot servit.»

Ben prompte el zelós observant i egregi lector P. Serra, deixà entreveure les bones qualitats de govern i de prudència en els sermons repetits i sobre tot en les dues quaresmes predicades ja a la Seu i en la partida de negocis encomenats an el seu consell.

I en el XVII Capítol Provincial,¹⁾ celebrat en el convent de Ciutat, a 1578, és elegit el Reverent P. Rafel Serra, nadiu de Inca, Ministre Provincial.

Tenia uns 42 anys d'una plenitud provada.

Tot d'una el P. Rafel va creure arribada l'hora de perfeccionar la reforma que se anava imposant suaument, però forta, en la Religió. Procura orde del P. Ministre General per renunciar tots els censals i rendes anuals de Confraries i obra pia deixada als seus convents. I en la visita que feu el Comissari General Fr. Agustí Viuyes, feren la resignació en mans del Ilm. Dr. D. Joan Vich i Manrique, baix poder del not. Gabriel Torelló, a 19 de octubre de 1579.

El Sr. Bisbe va anar distribuïnt a son arbitri los càrrecs i censals. I en va donar una bona partida al Convent del Olivar, com consta en el *Capbreu tercer*, guardat en lo Arxiu Esglesiàstic de la Curia. Casi tots els dies de l'any tenen aniversari, que va anotat així, (carta ij del Capbreu) o de semblant manera:

«Lo sobredit anniuersari fonch lexat al Conuent de St. Francesc y per quant los frares obseruants de dit conuent han renunciats los carrechs y censals que de aquells rebien en ma y poder del Sr. Bisbe lo dit Sr. Bisbe, ha applicat lo dit cens. y altres al nre. conuent de les monjes del Olivar ab acte rebut per m^o. G^o. Torrello not. sots a xvj de octubre any MDLXXX en semps ab tot lo que era degut del dia de la renuntiatio que feren los frares fins lo dia de la applicatio...»

Aquesta renúncia marca, un fet culminant, una nova vida en el monastir. L'almoyna serà el seu pa cada dia demanat. Hauràn de dependir en tot del germà proïsme, quant «es servit Deu nostre Señor visitar los frares de malaltia» o «quant l'anyada entra falta de

1) P. Noguera *Memoriale Pro. Maj. F. M. Reg. Obser.*

2) P. Noguera, pars. I, 5.

3) P. Oliver, loc. cit. *Notes tretes de un llibre antic del Convent de Jesús* p. 514.

1) *Misceláneas*, P. de Mallorca, p. 155 sq. *Fundationes conventuum P.P. S. R. N. Franc. R. D. a R. P. Solicelles, conclun. ta.*

forments. Quant han de reparar la Casa de Deu que «assenyala ruina» per esser molt vella o per que «Deu ha volgut visitarla ab diversos lamps». També quant vulguen ampliar les aules i quant sia mester comprar llibres «per aprofitar el P. Serra i altre lector».

D'aquí vendrà aquella activitat en tots els ordes, aquell donar-se tots o tots en convivència mutuament fructífera... aquell quedar obligats a «que mes deveres continuem de pregar al Senyor per la salut y pau de v^s. m^s. y bon govern del Regne...» Obsecracions al Pare celestial qui dona el cent per u a aquells qui ho deixen tot en nom de Deu...

Oh almoyna multiplicada de bendicions! Oh gracia de Deu florida de suavitat! *Tira el teu pa damunt les aigües qui passen i després de temps el tornarás trobar* *) Lo Reyne i els demés feels rebràn de les seues caritats donades an el monestir de Sant Francesc un fruit espiritual més preciós en «lo molt profit que fa, axi en confesar con er legir continuament ars y theologia» en rebràn, doctrina de santedat, i pacificació dels esperits.

El Rnt. P. Fr. Rafel Serra, acabà el primer trienni ab la fundació del Convent de Artá *).

Els vilatans de Artá la demanaren ab devoció. L'Excm. Sr. D. Antoni Dameto, Marquès de Bellpuig va donar de bona gana el solar dins una possessió un poc enfora de la vila. I el P. Provincial accedí an el bons desigs dels artanencs dia 21 juny 1581.

Més envant resolgueren alsar de bell nou dins la vila, per aprofitar ab més facilitat la gracia dels sirventá de Deu. Sant Antoni de Padua fonc també l'advocat del monestir i de l'Esglesia.

El camí estava obert i la empenta. I l'ombra del Predicador incansable i lector de teologia va esser provident p'els ministres Provincials qui'l seguiren.

V

Ministre Provincial, segona volta.—La cisterna magna del Convent de Jesús.—Tercera volta és nomenat Ministre Provincial, i l'Asamblea, edificada dels seus plors, no admet la renuncia.—La prova heroica de l'obediencia.—Reb

1) Eccl. XI.

2) P. de Mallorca Miccelan. l 140

l'honor màxim de Comissari Visitador.—Coronat d'augusta vellesa, deixa uns Estatuts de bon govern.—Els claustres floreixen d'integridat i saviesa.—Olor de nard d'els monestir de monges.—Qui per fra qui per germà, tot lo món és franciscá.

GN el XXI Capítol Provincial, celebrat a Palma, a 24 de agost 1591, el Pare Rafel Serra és elegit Ministre Provincial, segona vegada.

Ja havia predicat sis coremes a la Seu. El do de consell era ben manifest i la prudencia ben provada.

L'any 1592 fundà la Casa de la Pietat per les dones pecadores. Mereix capítol apart.

L'any 1593, feren en el Convent de Jesús l'obra de la cisterna, celebrada p'els antics cronistes franciscans. I fonc el cas notificat al Gran i G. Consell, 1) en suplicació d'almoyna, a 16 de mars de 1593.

«Experimentam cada any, Iltres. Señors, estar afligit aquest convent de nra. Señora de Jesús de molts malalts, per lo que son vinguts los metges y an dubtat no sia causa de estes malalties la aygua de un Pou tenim en lo claustre per lo concell dels quals, se son determinats los Pares de Provincia junctament ab nostre Rnt. Pare Provincial, conforme nostres statuts, de procurar algunes almoynes per a fer una font, sperant se remediarán en alguna manera estas malalties...»

Fonc conclus... sien donades al dits frares cent lliures dels sopexos de la Consignació...»

I degué esser una obra magna si hem de judicar per la solemnitat dels detalls consignats a un llibre antic del Convent de Jesús *):

«A 9 de mars any 1593, essent Provincial lo M. R. P. Rafel Serra, y Guardià lo R. P. Antoni Rosselló, en vida del christianíssim Rey de España, D. Felip, fill del Emperador Carlos V, essent Bisbe de Mallorca lo Rm. Sr. Dr. Juan Vich, y Virrey, D. Luis Vich son germà... se determinà fer una cisterna en la Claustra major del Convent de Jesús, en lo qual lloch a les hores hey havia un brollador... A 23 mars 1594 fonc acabada la cisterna. Les charitats de la qual se feu les procurà lo R. P. Guardià, Rosselló y lo P. Francesch Ortolà. Los Magn.^s Jurats juntament ab lo General Consell donaren 150

1) G. i G. Concel. libr. 1591-3 fol. 222.

2) P. Oliver, loc. cit. fol 512.

liures. Lo Sr. Bisbe 30. Lo Sr. Peré Ignaci Torrella, feu lo coll que li costà 30 liures. Lo Sr. Pere Pax 20 liures y finalment en los Senyors Canonges y Cavallers se feu tot lo demás.»

En el *XXV Capítol Provincial*, dia 28 de de agost 1604, elegeixen el P. Serra tercera vegada Ministre de la Provincia i presidía el P. Fr. Jaume Steva, lector jubilat de la Provincia de Catalunya.

Tenia 67 anys. Tot d'una que rebé l'elecció s'aixeca suplicant ¹⁾ i s'ajonolla devant la venerable Assamblea i amb llàgrimes an els ulls renuncia i diu que la seva vellesa l'impedirà la visita amb dany de la Sta. Religió... L'assamblea se commou i el President lo faculta que nombri un Religiós per ajudar-li.

«Lo dit sirvent de Deu ²⁾ era observantíssim del vot de la obediencia, obeint a sos superiors ab molta puntualitat y sens resistencia alguna. Era observantíssim de la Regla, que havia professat, ab una rectitut igual... com a vertader fill de St. Francech... guardant les constitucions del Orde, com si per ell a soles fossen fetes, en tal grau, que en ser contra ordinacions de la sua Religió jamay feya cosa alguna per algu, per més amich que li fos, y solia dir, que la sua amistat, era guardant sa regla y constitucions Religioses. Així mateix era observantíssim del Sumo Pontífice y els seus decrets, observantlos ab tota puntualitat y reverencia...»

Un dia posaren a prova la seva obediencia.

Un Comissari qui passava visita, el feu caminar de grapes, humiliació reservada a les faltes horrenes. ³⁾

Conten les *Florettes* que Sant Francesc, qui tenia els ulls escaldats de plorar i ja no hi veyia molt, cridà tres pics Fra Bernat, qui estava en contemplació i no'l sentia. Francesc se conturbá. I Deu li manifestà, perquè Fra Bernat no l'havia atès.

San Francesc confessa humilment la turbació a Fra Bernat ⁴⁾ i li diu: «En virtut de santa obediencia te man que, per castigar la mia presunció i atreviment de mon esperit, quant jo me tiraré enterra boca al aire, me posis un peu al coll i l'altre damunt la boca, tres vegades, diguent me paraules de afronta i vitu peri: Aguanta, vil, fill de Pere Bernardone...»

1) P. Bordoy loc. cit.

2) Interrog. 26.

3) P. de Mallorca loc. cit.

4) *Florettes de Sant Francesc* cap. III.

Exemple sublim! però difícil de imposar-ne a altri de consemblants.

El Comissari tal volta fonc imprudent amb el P. R. Serra. L'escàndol arribá an el poble, la fama és molt alada i molt subtil, i protestá de bon de veres perquè deya que un sant, com era el P. Serra, no necessitava provar.

L'escàndol va prendre força i crec que degué ésser aquesta vegada que se'n ocupà el Capítol Catedral... I a tretze de octubre 1606, va determinar, ¹⁾ «Que el Visitador del Convent de S. Francesc no prediqui diumenge, a la Seu, que no'n vengui qualque escàndol p'el mal procedir en la Visita de dit Convent, i que vegi de posar remey oportú que desistisque de la Visita que els moradors de la ciutat están preparats a prestar auxili a dit Convent contra el dit Visitador...»

En el *XXXI Capítol Provincial* ²⁾ 7 de setemb. 1618) el P. Rafel Serra era el President en l'elecció del Rnt. P. Rafel Burguera, nadiu també d'Inca, calificador del Sant Ofici.

En aqueix mateix any el Molt Rnt. Comissari General P. Juan Venido, donà una prova eloqüent de veneració an el nostro Rnt. P. Fra Rafel.

Costum era de la Religió enviar un Comissari Visitador y President de Capítol de Provincia externa perquè girás la visita ab més desinterés i més rectitut i llibertat.

Però ateses les qualitats del nostro Venerable, el dit Rnt. P. Juan Venido el nombrá a Ell Comissari de la Provincia. Tenia 82 anys.

Aceptá per santa obediencia el nomenament i ab pesar de cor. Però en la augusta vellesa encara doná uns *Estatuts* per regir-se la Religió que era l'herencia de tot el seu govern, fruitós, prudent i magnànim.

Durant la seua gestió l'Observancia va re florir per tots els claustres.

Ell deya que cap Religiós li estava obligat, ni el Sant per haver-lo encobeit massa, ni el relaxat per haver-lo deixat dormir impunement demunt la Regla descuidada. A tots los agombolava com un pare.

«En reprende els culpats ³⁾ era discretíssim, corregials en temps, modo y ocasió y ab unes paraules tan discretes y santes, que tots se esmendaven de sos defectes, y restaven ab tan d'amor envers de ell, com si los hagués dat alguna cosa de gran gust.»

1) Actes capitul. 1604-1620 fol. 114. v.

2) Interrog. 19.

A ningú devia favors, ni tenia interesos creats dins el monestir. D'aquí aquella llibertat en el compliment de les obligacions delicades.

Aqueixa mateixa imparcialitat el feya mes amable i era la garantia de la pau i perfeccionament de tots.

Tant era alabada la seua manera de obrar i tant transcendia que a un Capítol ¹⁾ arribà a tenir 50 vots per esser Ministre General de l'Orde.

No hi ha dubte que ab les costums bárberes i asprives com una cota de malla, i ab el caràcter un poc turbolent i esquiterell d'aquell temps, constrasta vivament el seny i la santa activitat dels Relligiosos. ²⁾ Hi ha entre els convents una emulació de lletres i virtuts. La ciencia i la virtut és l'única força que s'imposa en les crisis transcendents. I la ciencia generalment ³⁾ passetjava la seua testa coronada per devall els claustres monestirials.

El frare és el qui intercedeix entre les espases fratricides dels *pagesos* i *ciudadans*, dels Anglades i Rossinyols, dels *Canamunts* i *Canavalls*, que en el Convent de Sant Francesc van a cantar el Tedéum de Conciliació, (1632) i an el Convent de Jesús, ratifiquen la pau (1633) els cavallers i els bandetjats de les foranfes.

Es una época de vida intensa franciscana.

Dona goig veure desfilar simpàtics i discrets, sabis i austers, aquella filera de frares, deixebles i fills del Rnt. P. Serra. ⁴⁾

El *P. Caldés*, qui brillà tant de bones costums, és el predicador del Bisbe en les visites pastorals. (1595)

El *P. Fr. Miquel Moray*, valldemosí, primer lector en els Gimnassis públics, de tal gracia de predicar que el P. Serra confessava que era insuperable., (1599)

El *P. Honofre Mir*, zelosíssim observant i eruditíssim predicador. (1604)

El *P. Antoni Busquets*, teòleg eminent, va a Roma per promoure la canonisació del B. Ramón Lull. (1611).

El Rnt. *P. Fr. Juan Riera*, de Sineu, molt docte i piadós lul·lista que el P. Serra estimava més que els altres, vindica a Roma la causa del Beat Ramón Lull, i lo acompanya el llec *Fra Mateu Mas*, que fou lo company inseparable del

1) *P. Bordoy* i *P. Cayetano*.

2) *Islas Bal.* Piferrey y Quad. c. VI y VII.

3) *El Seminario Conc. de S. P. Mateo* Rotger. Canón.

4) *P. Oliver*. *P. Bordoy*. *P. Noguera*,

P. Serra i imitador acabat de les seues virtuts.

I l'exemplaríssim *Rnt. Fr. Gabriel Miralles* de Montuiri. íntim del nostro V. predicador acèrrim contra l'inmodestia pública, seguidor de l'obra social del P. Serra en convertir les dones pecadores i santificar-les en la Piscina espiritual de la Pietat.

La prudencia i discreció que en les visites tenia el P. Serra, així en los convents de frares com de monges, qui la ponderaria abastament?

L'olor de nard s'escampava dins els convents de Sta. Clara i del Olivar... ¹⁾.

De *Sor Clara Lull* (1616), il·lustre de virtuts, el P. Serra deya que en vida merexia ser escrita en el catàlec dels sants. Notable fonc el prodigi, florit en les seves mans (1593). Estava aixugant an el foc amb altres purificadors uns *corporals*, que eren estats brodats de Sta. Clara, i guardava el convent com una reliquia preciosa. Saltà una espira i reduí a cendre tots els drapets, i quedaren escàpols del foc els corporals de N. Mare.

Sor Elisabet Sant Juan, clarissa, que el Pare Serra solia anomenar ab elogi del seu candor, verge immaculada, plena d'oració i d'intel·ligencia de la Sagrada Escripura.

I encara una processó d'abadesses i monges, il·lustres en dons del Esperit Sant.

El nostre Venerable infongué poderosament l'esperit franciscà dins els seculars, i florí també l'Orde tercera.

En aquell temps tenia raó la dita popular: *Qui per fra, qui per germà, tot lo món es franciscà.*

Un mercader, *Juan Caselles*, potent en fama i en riqueses, prengué en casa una joveneta que havia nom *Joana Oliver*, per que ensenyàs la seva filla en l'art difícil de fer-se santa i en l'art honorable de filar.

Aquesta Joana Oliver rebé l'hàbit de la Tercera Orde de mans del Rnt. P. Serra, i també l'esperit de santedat del seu director espiritual. Acèrrima de penitencia, clara d'oració, i perseguida del dimoni perque era escoltadora dels sermons del P. Serra, fonc enterrada en el convent carmelita. Damunt el seu sepulcre s'hi posà un epitafi graciós i alat, fet del fill del mercader, Mn. Francesc Caselles, Rector de Sant Jaume, Doctor teòleg.

A 9 de octubre de 1641 ¹⁾ s'adoriní en el

1) *P. Oliver*, diversos llocs.

2) *P. Oliver* loc. cit.

Senyor el pròcer preclaríssim Hieroni de Sales gran amic del nostre Biografiat en vida i en la hora de la mort d'aqueix.

Per aguanyar a Cristo, desprecià les sedes i vestí l'hàbit de terciari penitent. Celebrava la festa de Nadal, servint en taula propia, plena de viandes, els pobres convidats abundantment i ell menjava pa i aigua... Un any de molta de fam per l'Illa, ell, qui vivia a *Son Sales*, cullí 5 mil quintars de garroves, i els pobres hi feren carrerany de benedicció. Uns quants pobrets, arribaren tart i el majoral anuncià que s'eren acabades. D. Hieroni li diu: Obriu la cortera per si ha quedat mica de repussay.—Oh maina de Deu! La cortera tornava esser plena de garroves.

Dotze alumnes de Sant Francesc portaren el còs mort a la Catedral en funeral pompa i acompanyat del plant inmens dels pobres qui perdien el seu «Pare».

A 8 de maig de 1651 ¹⁾ traspassà d'aqueix nóm el molt lltre. D. Pere Abrió Descallar, cavaller de l'orde de Calatrava, insigne de virtut i de sanc. Amic en vida del P. Serra, en mort espera la Resurrecció de la carn, vestit ab lo hàbit militant de terciari davant el mateix sepulcre del nostre Venerable. Els dos campions dormen en el mateix campament.

VI

El 'Predicador incansable.—Escampa l'Evangelí desde la Seu màxima fins al Convent humil, i Deu hi dona creixensa.—Les turbes se commouen per que té paraules de vida eterna.— Reparteix el pa de promissió a les gentades.— Destruïx i edifica.

DESDE el dia que tornà entrar en Mallorca ²⁾, fins el que morí, de ordinari predicava entre any, y quaresma; y així predicà cinquanta y una quaresmes, y ab tanta acceptació de tot genero de persones, que tot lo món lo seguía; y sols en la Iglesia Cathedral de dita ciutat, predicà vint quaresmes, y no y havia festa en la Cathedral, ni en Convents de Religiosos, Monges y Parroquies entre any que no es tinguessen per ditxosos, los predicás lo sirvent de Deu, y predicava tan altament, y tan abundant de doctrina, que los homens mes doctes de dita ciutat, acudien ab la multitud del

poble a oyr los sermons, y lo oyen ab molt profit espiritual, de les sues ànimes y aprenfen de ell molta y saludable doctrina, y predicava ab tanta prudencia, y movia ab tanta eficacia lo cor de tots los oyents, que tots feyen lo quels deya, y prenfen ses paraules com si fossen d'un Apostol.»

Ple i saborós és aqueix paragraf i sería digne de un comentari esplèndit i gloriós. Intensitat de la predicació; amplitud desde la càtedra màxima de la Seu, fins an el convent més abscondit; commoció de les turbes qui'l seguien perque té paraules de vida eterna d'un Apóstol; doctrina saludable i pa de Deu multiplicat per tots; prudencia per tocar el cor humà quant està bo i quant està malalt; profit i creixensa que hi dona Deu.

Més de 5000 sermons va predicar ¹⁾. A peu descals, corria d'un poble a l'altre d'una esglesia a l'altre. I deixava belles petjades de pau. Se multiplicava prodigiosament, i és de admirar com tenia compte a les aules i an el govern del monestir, i a les consultes de cada dia.

Predicava coremes a la Seu i a les Parroquies i an els monestirs. Panegrics en les solemnitats del Sants, Sermons en la publicació anyal dels edictes de l'Inquisició, en les festes que el Sant Tribunal feya per solemnisar les conversions dels moros o dels judeus.

En les exequies del ltm. Bisbe Lasso Sedeño, alsava la veu en fúnebre oració que era un càntic de immortalitat, i en les exequies del Mestre, Doctor Teòlec Hieroni Vallés, era un sabi i un sant que cantava les glories d'un altre sabi i d'un altre sant.

En la presa d'hàbit i en la professió de moltes monges, va encoretjar ab paraules d'austeritat i de heroisme, però de goig espiritual i de victoria, a les Verges del Senyor.

Vaig sentir un fort desig de comprovar el nombre de les Coremes a la Seu, i més vegent que uns cronistes afirmaven que'n predicà 15 i altres 20. Entre els llibres d'*Actes capitulars* on hi està la elecció del coremer, i els llibres de *Mensa capitular*, on hi estan assignades les almoynes que li donaven, he pogut completar el nombre i sobre l'any. I encara més, veure una serie de predicadors benemèrits que alternaven ab el Rnt. P. Serra.

La primera que hi predicà fonc l'any 1573.

L'elecció sol estar redactada breument, en

1) P. Oliver, loc. cit.

2) Interrog. 10.

1) P. Oliver i altres.

el llibre de Actes. «Die xiiij martii anno MDLxxiiij¹⁾».—Congregati in capitulo Rdi. Domini Decanus, Torroella, Abrines, Malferit, ferregut... canonici.—Eligunt pro majori parte capituli in praedicatorum quadragessimae Rndum. Fratrem Raphaellem Serra, Ordinis Sancti Francisci...»

«A xxix de abril any MDLxxiiij...²⁾»

... pagam a m.^o miquel Sans, notari procurador de St. Francesc deu liures per la caritat de la quaresma ha feta el Rnt. P. Fr. Rafel Serra.» «com les altres deu liures paga lo Senyor Bisbe».

L'any següent de 1574 la torna predicar³⁾, i l'any de 1580, essent Provincial, predica la tercera⁴⁾. I aquest any a 3 d'agost determina el Capítol que se donin al Ecònom del Convent de Jesús les deu liures ordinaries i altres deu per charitat, «de la quaresma proppassada la qual predicà lo Rnd. P. Fra Raphael Serra, Ministre Provincial.» D'aquí endavant l'almoyna ordinaria serà de 40 lliures pagadores p'el Capítol i el Sr. Bisbe, 20 respectivament.

Els anys 1581, 1585, 1589, 1592, (aquest any era Ministre segonament) tornà predicar. «Dimecres 16 nov. 1594.—«Fonch conlús que los Senyors Degà i el Canonge Gil, notifiquin a l'Illm. i Rm. Sr. Bisbe la voluntat del present Capítol de elegir el Rnt. P. Fr. Rafel Serra, del Orde S. Fr. per predicar la quaresma en la present Esglesia. I si plagués al Sr. Bisbe donin al Rnt. P. Serra l'encàrrec de predicar la dita quaresma.»

Tornant-se reunir Capítol, divenes 18 «confirmà la elecció feta del Rnt. P. Fra R. Serra, per predicador de la quaresma que ha de venir (1595), atès que segons la relació del Srs. Degà i Gil, el Sr. Bisbe, *cum magno applausu laudavit dictam electionem*. I el dit Pare acceptà de bona gana el dit encàrrec.»

La Predicà també els anys de 1596. 1602, 3 i 4 (Ministre general, tercerament) 1607, i els quatre seguits de 1610, 11, 12, 13. I si l'any 1617 arribà a predicar-la, quant ja tenia uns 81 anys, resulta que en predicà 18 en la càtedra màxima de la Seu.

Puis m'ha intrigat una mica de contradicció.

1) *Actes cap.* 1573 fol 144, v.

2) *Mensa cap.* 1573.

3) *Mensa cap.*

4) *Actes cap.* 1580 fol 222.—*Mensa cap.*—Basti una cita per totes: Veyau els llibres *d'actes cap* i més facilment els de *Mensa cap.* en els anys respectius.

A 3 de mars de 1617, entra en el Capítol el P. Fr. Joan Baptista Femenies, quaresmer de la Seu i demana llicència per anarse'n a Barcelona per causa d'urgents negocis i n'hi'n donen, i al meteix temps, el Capítol, «comissiona¹⁾ als Srs. Canonges Obrers de la Fàbrica que parlin al Molt Rnt. P. Fr. Rafel Serra del Convent de Sant Fr. que se digni predicar en la present Esglesia la quaresma els dies que predica a l'Esglesia de Sta. Clara, i els altres dies els predicadors de les parroquials Esglesies predicaràn per torn...»

Va accedir a predicar? predicà no més mitja quaresma? o no se'n arribà a anar el P. Femenies?

Lo cert és que en el llibre de la *mensa*²⁾ hi ha aquesta data: «Pagam (20 de març) al M. R. P. Fra Joan Bta. Femenia del orde de Predicadors 20 liures per la charitat de la quaresma ha feta en la Seu...»

Tot lo món el seguía. La commoció era intensa. Hores abans del sermó ja n'hi havia qui prenien lloc.

El Sr. Bisbe Fra Simó Bauzà solia assistir an els Sermons quaresmals que ell predicava a la Seu. I com fos que, per la molta gent el P. Serra no pogués arribar facilment als peus del Sr. Bisbe per rebre la bendicció, rebia la bendicció desde l'altar.³⁾—Hem sentit un Apòstol... Hem sentit un Sant Pare,—deyen tots.—Així devia predicar el Bon Jesús, ab tanta humildat i gravetat.—deya un dia an el Sr. Bisbe un cavaller entusiasmat.

«Predicava los misteris de la fe catholica⁴⁾ ab doctrina de la Sagrada Escripura, concilis i Sants Pares, i solia dir moltes voltes: No us espen-teu predique ab tantes autoritats de la Sagrada Escripura, concilis y Sants Pares que axi convé per ser est lloch port de mar y venir a ell de diverses part moltes persones que no saben la fe que tenen. Moltes vegades lo oyen alguns heretges, y se desenganyaven de sos errors... Exhortava ab gran fervor en estar perpetuament fermes en la fe y primer perda la hazienda y vida.. ans de faltar en ella, y deya moltes vegades que de bona gana, donaria la vida en defensa de la seu santa Fe.»

Totes aquestes qualitats essencials de la bona predicació les hem pogudes comprovar

1) *Actes cap.* 1604-20 fol 402.

2) *Mens.* 1617.

3) P. de Mallorca

4) Interrog. 3.

en la lectura ràpida dels seus *Sermons*, un tom dels quals hem trobat després d'una recerca encaradissa i acèrrima, en la Biblioteca Provincial, ajudat bellissimament del Bibliotecari D. Salvador Ros. Gracies.

Molts qui anaven a sentir el P. Serra, prenién apunts de lo més interessant. El *Deponent* ¹⁾ en va veure qui ho feyen moltes de vegades dins la Capella de S. Sebastià a la Seu, ó a la Capella de Sta. Lluçia de S. Francesc.

I el mateix *Deponent* conservava algunes quaresmes que havia apuntades un germà prevere que tenia.

Després de mort els seus deixebles reculliren dos toms de *sermons* que foren tenguts en gran honor. ²⁾ A uu *Repertorium* que també hem trobat a la biblioteca Provincial que servia de *Index o taula* d'autors aprofitables per la predicació que els frares empraven, hi figura el P. Serra entre els Sants PP. i autors i teòlegs de nota. I el P. Vilafranca ³⁾ entre els llibres que diu que s'han de consultar per fer l'història i la bibliografia mallorquina, senyala els dos toms estimables de *Sermons* del P. Serra.

Aqueix tom que hem pogut haver és de sermons de *Sants* i casi tots duen l'any i el lloc on són estats predicats. Frequentement s'hi troben alusions a altres quaderns i altres apunts, sobre tot de quaresmes.

El títol és aquest. *Sermones varii Venerabilis ac Sapientissimi Patris Fris. Raphaelis Serra, totius Ordinis, sed maxime hujus Majoricensis Minorum Provinciae, Decoris et Gloriam, manuscripti a P. Fr. Bartholomeo Reynes ejusdem Provinciae observantissimo filio.*

Son una traducció en llatí no innoble dels apunts o esquemes que deixà el P. Serra en mallorquí i en castellà, i a voltes el traductor per no forçar la ingenuïtat i la candor infantil d'una paraula, d'una comparansa, d'una parrafada, la transcriu tal com la troba, fresca, espontanea, i colorida i saborosa... i com un qui arriba a lo darrer, convençut l'enteniment i cautivat a la moció dels afectes calents y piadosos acaba, a lo millor, una esquema dient: «digues moltes coses com tu sabs, y assò agradarà més que tot...» ⁴⁾

A voltes sembla un rústic de sensill, pero de cop llampega d'inspiració i l'eloquencia brolla a

salts de vida eterna i són les paraules de l'Es-critura i les explicacions dels Sants Pares i són les ensenyances dels Concilis que prenen vida i actualitat, i vibra tot ell oportunament, importuna; insta, increpa, apostrofa i ensenya sempre els manaments de Cristo.

—«No vos admireu si els predicadors de vegades reprenen agrement—exclama ¹⁾—i insten oportunament i inoportuna perque temen que no les sia demanada raó de la sanc d'altri. La terra veinada fonc invadida dels moros, tal vegada per que els predicadors no clamaren; com sia que vulgarment se diu que está reblida de pecats d'usura. Perque idò nosaltres no temen? Per ventura no tenim aqueixes taques? de cap manera... Ay! d'aquell qui acaramulla açó que no és seu... Entre nosaltres se diu que fonc celebrat un contracte així: Comprà un homo formatge a espera i el mateix die el va vendre en el mercat del formatge an el preu corrent i va perdre vint sous per quintar. Jutjau, vosaltres si és digne aquesta gran usura. Tem, per tu mateixa Mallorca, per causa de aquestes usures... i per causa de retenir els bens, contra la voluntat del seu senyor... Molts se condenaràn per que no paguen lo que deuen, i mentres tant res perdonen an el fauste i a la gula i an els jocs...»

Ell té una idea altíssima de la paraula de Deu.

Parlant de la predicació de S. Juan Bautista que movia a penitencia, exclama ²⁾: Què predica Joan? per ventura coses rares, curioses, maravilloses? no. La compunció, la penitencia. Oh reprehensible abús de molts de predicadors del nostros temps! Per San Mateu sabem què nos toca predicar: *Veniu vos faré esser pescadors d'homes*; no diu, pescadors de fulles o d'aire, vull dir, de l'aura popular, sino d'homes. Mai hem vist els pescadors tirar l'am o la xerxa a la mar per jugar, sino per agafar peix, així també nosaltres... així el predicador ha de encendre el cors i moure-los a la penitencia per remissió dels pecats.»

Què ha d'ensenyar el predicador?

«*Servare omnia quae cumque mandavi vobis* ³⁾» Vet'aquí el fi pràctic... vet'aquí lo que han d'ensenyar els predicadors... Oh quin mal més gran no ensenyar els preceptes de Deu! Ay de nosaltres que nos ocupam llarg temps ensenyant els nostres preceptes i nos indignam i castigam els

1) P. de Mallorca

2) P. de Mallorca

3) Miscelan. IV 482.

4) Sermó 2.

1) Sermó 8.

2) Sermó 100.

3) Sermó 2.

transgressors d'aqueys préceptes nostres, i en canvi les transgressions dels manaments de Deu nos tenen sense cural... Escolta a Cristo: *quacumque mandavi vobis*. Els preceptes de l'Església, les institucions dels prelats s'han de servir i tenir en molt d'apreci, i oblidarse dels manaments de Deu sacrilegi és...»

Qui l'hagi admirat a dins les aules atraguent estudiants de Ciutat i de la part forana, i donant un impuls novell an els estudis, l'admirarà més encara en la facilitat de tractar les veritats més altes i fer les comportables fins i tot an els més rusticans... i l'habilitat de aplicar-les a les costums per renovar les i purificar les.

Veu la Ciutat i en té misericòrdia com el Senyor qui plorà amargament damunt Jerusalem. I comentant desde la trona de la Seu de quina manera el Bon Jesús engegá els venedors del Temple, té accents que xisclen com a llenderades de purificació; que avui les pegaria lo mateix damunt la nostra societat escandalosa.

«Si a los Judeus les tracte així Jesús ab tot i vendre coses lícites per altre part, qué esperam nosaltres, miserables, més ingrats que els judeus, que feim en el temple, consagrat a Deu, coses onsevulla prohibides? Vull contar fets públics i manifestos. I comensaré per aquesta casa. Qui de vosaltres ignora que en dies de processons, están joves desvergonyits publicament, no sols davant les joves donzelles sino davant les enmaridades, i no sols ab uyades sino ab paraules i devegades ab tocaments les inciten a pecar, de tal manera que no farien altre cosa a un lloc profaníssim? Què diré de les processons que's fan en els convents? Jo mateix vegí tres o quatre joves entre mig de les dones a un temple, mirant-se i riguent lascivament... Admir com Deu no esbucá demunt nosaltres els temples i tal vegada és per això que les claus en aqueix temple se van esfondrant... D'on el Senyor se queixa diguent: *La meua Casa és casa d'oració i vosaltres l'heu convertida en cova de lladres*... Vegí el molt Rnt. Capítol si seria grat a Deu ferir els qui profanen el temple ab l'espasa de l'excomunió...»

Més coses diria, de quina manera més segura i més serena inculca la fe an els cristians contra l'error delirant dels Septentrionals, çò és dels protestans, ponderant los la infal·libilitat de l'Església indefectible... de quina manera exalsava l'importancia del Tribunal del Sant Ofici, en la publicació del Edicte Anual de fe.

El darrer sermó que predicá fonc a Santa

Clara, fent el panegíric d'aquesta Santa. Ell presentia sa mort. Pondera la semblança que té Santa Clara ab Santa Paula i li aplica els elogis que Sant Jeroni cantava de Paula i acaba ab aquest Sant Pare... Adeu, oh Paula, i ajuda amb tes pregaries la extrema senectut del teu devot...¹⁾ Adeu, oh Clara, adeu oh Clara, i ajuda ab tes pregaries la extrema senectut del teu devot...»

VII

La Casa de Nra. Sra. de la Pietat.—*«Hi havia a Jerusalem la piscina probàtica.»*—*Les dones pecadores arrependides hi foren entrar sensa cap medi humà.*—*El Rnt. P. Serra les dona Constitucions de prudència i de santificació.*—*«La multitud de malalts esperava que baixàs l'Angel del Senyor a remenar l'aigua.»*—*Flors de virtuts.*

els fruits més esplèndits i perdurables i de més utilitat al Reyne que el P. Rafel Serra va donar ab los seus sermons i consells i instigacions fonc la fundació de la Casa Piscina Espiritual de Nra. Sra. de la Pietat per les dones pecadores mogudes a penitencia.

«Tenia una gran charitat y amor en vers del pròxim²⁾, que desitjava sumament y procurava que tots se salvassen y per aquest efecte, feu fer una casa en que les dones pecadores convertides estiguessen recullides y servissen a Deu, i procurà es dotás de renda sufficient...»

Devers els anys de 1564, vegent el P. Rector dels Jesuites, Francesc Boldó, que se convertien moltes de dones perdudes amb los sermons i missions que feyen desde que s'era establida a Mallorca (1561) la Companyia de Jesús, pensaren els PP. Jesuites ab els Senyors Jurats fundar la Casa de la Misericòrdia per reculliment d'aquestes dones³⁾. Se establiren a una casa de la Calatrava. Més tart se muden devers S. Nicolau a una casa més ample. I com fos que hi fessen tan bona i recullida vida les dones convertides, moltes s'hi quedaren per monges, i ab el temps posaren dificultats que hi entrassen les arrependides, i quant l'obstacle era vençut ja aquella ànima era tornada al vici.

1) Sermó darrer.

2) Interrog. 16.

3) *Hist. del Coleg de Montisóñ. (Bibliot. dels Jesuites). Histor. de Mall. Mut. cè. VI i VI lib. XII.*

Per obviar aqueys inconvenients i ab un alt sentit de la realitat, i ab la discreció de emprar els medis per fer perdurable i fructífera l'obra vertaderament social i de gran utilitat, el Pare Fr. R. Serra, desplegà tota l'eloqüència, i tot el consell, i tota la activitat per fundar la Casa de Arrepentides de la Pietat.

Ell fou l'ànima de la compassió que sentiren moltes persones qui aportaren les seues almoynes per tant santa obra. Compraren unes cases a la parroquia de Sant Jaume, i per amor de Deu a 31 de maig de 1591 el Capítol Catedral determina ¹⁾ que's donin de almoyna per ajuda 50 liures, i encara de la *mensa capitular* 25 més.

La magnitud de l'obra reclamava l'ajuda dels Mags. Jurats. I així Mn. Jaume Campa, presenta una suplicació al G. i G. C. (6 octubre 1592) en nom de les devotes persones, que la promovien, per que «sien servits V.ª M.ª (com a bons pares de República) ²⁾ vullen acceptar esta determinació (de dites devotes persones), i donar alguna charitat per poder posar fi a la reparació de la casa que ja està comprada y casi per a poder recullir algunes peccadores, que estan ja per cases de particu'ars, aguardant la habitació de dita casa; y de esta manera se efectuarà obra molt necessaria y santa i de molta edificació de la qual serà servit n.º Sr. i moltes ànimes convertides i tot est regne ne rebrá gran consolació i molt gran llustre.»

No hi va haver conclusió per causa de diversos parers...

A pesar de tot l'obra anava en vant. I «en lo any de la Incarnatio del Fill de Deu de 1592, sots los 18 del mes de octubre, die y festa del gloriós Evangelista Sant Lluch,» «en nom de la Sta. e individua Trinitat... i de la humil Verge Maria... y dels Bts. Apostols St. Pere i St. Pau,» se comensaren «los Capítols y Ordinations de la Casa y Piscina Spiritual de Nra. Sra. de la Pietat, fundada en lo present Reyne de Mallorques, ab lo auxili de Deu Nro. Senyor i almoynes de moltes persones pies zeloses de les animes christianes per en ella retraure, i recullir les dones errades i públiques peccadores voluntariament convertides a Deu...»

«I per quant la sobre dita casa a pres nom de Piscina Spiritual nos ha aparegut fundar los Capítols sobre lo Evangeli sagrat de la Pis-

cina, scrit per lo sagrat Apóstol y Evangelista St. Lluch, en el cap. 5. desta manera ¹⁾;

Erat dies festus judeorum et ascendit Jesus Hyerosolimam: est autem Hyerosolimis probatica piscina, etc... »

Va posant els capítols. Que sens medi ni favor humà puga qualsevol peccadora retirar-se en nra. Piscina i que ben examinades, approbades y admeses per los Senyors Regidors deguen benigne i filialment esser rebudes per la regidora y nostres germanes (que axí entre ellas se anomenarán). «Que estigue sempre uberta per a les dones errades, desonestes, cortesanes, cantoneres y publiques peccadores specialment coxes, cegues y attolides, y no pera las molt discretas, y benciades donselles: ni per a les magnànimes varonils y recollides viudes; ni per a les molt castes virtuoses y lealssimes casades...» *Erat multitudo languentium...* Uberta per les que se voldrán retirar voluntariament, *vis sanus fieri*.²⁾

Posa los capítols de penitencia, confessió, oració, dejunis, almoynes o sia, amplement, qualsevol obra de pietat feta al pròxim, que han de fer nostres germanes, ab litanies de nostra Sra. l'Immaculada Verge... Venen els capítols dels Regidors i dels principals Oficis i càrrecs del bon govern de la Casa.

Dits capítols foren lloats, aprovats, ratificats i confirmats a 10 nov. de 1593, per l'Illm. Sr. Joan Vich, bisbe de Mallorca.

Venen després les Constitucions y ordinations fetes per el bon govern de les dones del retiro dites Hermitanes de la casa de nostra Señora de la Pietat. Les hermitanes eren les dones de la casa de la Pietat que, arrepentides de los pecats, desitjaven fer vida més retirada dins el tencat.

Hi ha manement de que se lletgesquin sovint i se observin les constitucions tan santes compostes per el V. P. Fra Raphel Serra fundador de dita santa casa i Piscina y confirmades per autoritat ordinaria per lo Illm. i Rm. Senyor D. Joan Vich i Manrique olim dignissim Bisbe de Mallorca, i ratificades més tart per Fr. Francisc Antoni de la Portilla, Bisbe de Mallorca a 14 maig 1703.

La multitut de baldats, de coixos, de malalts espirituals ben prompte cercà la salut en la Piscina. A 16 de mars de 1593... ³⁾ «sta consti-

1) *Act. cap.* 1591, fol 351, 352.

2) *Deter.* 1591-3. fol 195.

1) *Libre de Privilegis Reals*, Arxiu del Reyne 256.

2) *Determ.* 1591-3 fol. 202.

tuida ab gran miseria y pobresa a cause de les moltes dones y les demés de la part forana, que han acudit, que tan solament tenen vuy en dia per llur manteniment nou barcelles farina, sens esperança de haverne de part alguna... per ço que los qui acudfen ab charitats stan ja fatigats... y també stan molt estretes sens retles, que no s son pugudes acabar per falta de diners y ab poca cosa se remediara...» An aquesta suplicació ja les pareix an els magnífics Jurats que están obligats a ajudar per lo fruit que s ha rebut de dita casa y mes que sen espera haver y i subvenen a dita necessitat ab 50 lliures...

A l'oferiment de Mn. Jaume Campa de fer donatio a la Universitat de la casa porque s'en ampari i fassi «perpetuar ¹⁾ del tot que stiga com sta vuy y no que sen fassa monastir de monges o altre cosa contraria als capitols de la fundatio de aquella, y porque stiga en ma forta se pugades defensar la bona fundatio de dita casa...» los Magnífics Jurats accepten la oferta, attès es casa tan sancta y bona y de aquella se espera haver molt fruit y guany de animes per el cel...»

De llevonça son freqüents i crescudes les almoynes que fa el Reyne a la Casa de la Pietat.

Després de la mort del P. Serra, ²⁾ «la Ciutat lo feu retratar al viu i posá en dita casa el quadro ab un ròtul que deya: *Venerabilis Pater Fr. Raphael Serra hujus domus fundator.*

VIII

L'home interior.—El just viu de fe i de esperansa, animada per la caritat.—El Rnt. P. Fr. Rafel Serra, armat de totes virtuts.—Ab do de consell alttssim entra dins el Tribunal del St. Ofici de l'Inquisició.—Do de oració i de profecta.

Si cercam quina era la força íntima que feya el Rnt. P. Fra Rafel Serra, tan perfecte i equilibrat, tan amable i tan apostòlic, trobarem que l'anima un gran esperit cristià. Viu una vida interior de fe intensa, la vida del just, informada de caritat, que irradiá el be per on se vulla com un fruit de paradís. Armat de les tres virtuts teologals, i aidat de les virtuts cardinals és el gran soldat de Jesucrist qui batalla per la seua anima i batalla p'el germá proisme necessitat. ...«Desde el principi ¹⁾ de la seua vida fins

1) *Determ.* 1391-3 fol. 202.

2) *Interrog.* 16.

3) *Interrog.* 13

a la mort fonch vertader catholic y predicá sempre ab grandíssima devoció y erudició la Santa Fe catholica y la persuadí a los oyents, y la reverencia y obediencia deguda al Sumo Pontifice, Cardenals, legats, o nuncios, a tots los sacerdots confessors y ministres dels Sagraments y a totes les coses sagrades, y a la Santa Mare Iglesia Cathólica Romana.. Aquesta fe la tengué ab gran excelentissim.»

«Item ¹⁾ predicava la gloria que esperam alcançar y persuadí, axí en col·loquis particulars com en sermons públics, que posasen tots tota la confiança en Deu.

Per alcançar esta gloria, deixá ell les coses transitories de aquest mon y entrá en la Sagrada Religió de S. Francesch, y en ella visqué molts anys ab molta pobresa, humildat, obediencia, abstinencia, oració, y exercici de totes les altres virtuts... Subjectant la carn a l'esperit... I confiant alcançar esta gloria, vehent lo temps de la sua mort que instava, sen aná ab molta alegría a l'enfermeria del convent i se alegrá ab los altres malalts, ni perdé la alegría que en la cara de morir mostrava... esperant que se cumplís la voluntat de Deu...»

«Lo dit sirvent de Deu el Venerable Pare Fra. Raphael Serra ²⁾ mostrava tenir grandíssim amor a N. Señor Deu. I exhortava als oyents... amar-lo de tot cor y voluntat y servirlo de veres... Per aquest gran amor feya moltes coses a son servici... y jamai se ha vist en ell rastre de peccat mortal ni cosa mal sonant, y dels peccats... se cometían se dolía en gran manera... De totes coses occurrents formava actes de amor de Deu, y consideracions celestials... Tenia perpetuament el pensament en Deu... y moltes vegades posava els ulls en la imatge de Cristo que devant tenia y considerava la sua divina Magestat en Creu per los pecats dels homens... Sentía molt la Passió de Cristo i la meditava molt, clavats los ulls en Cristo crucificat... Quant havia de exir de casa per el servici de Deu y be del próxim pregava a Cristo (llargament) el tengués de la seua ma, estant fora de la celda, y que fos tot lo que fes a honra i gloria seua... Es coneixía en ell un goix interior de les coses divines i una suma pau y quietut... y no trobava cosa alguna en est món que el pogués perturbar de servir y amar a Deu y llevar esta quietut interior que tenia...»

1) *Inter.* 14.

2) *Inter.* 15.

«... Tenia gran charitat ¹⁾ y amor en vers del pròxim, y procurava que tots se salvassen... y per aquest efecte, feu fer una casa en que les dones públicas peccadores convertides... serviguessen a Deu... També se exercitava en totes les obres de misericordia, espirituals y corporals ni jamay entenia en altre cosa.

Els ignorants de ciencia y doctrina, en ses continues llisons, sermons y rahonaments ab molta eficacia ensenava. A tots los que a ell per consell venien, que eren innumerables y de tot genero de persones. donava saludables y admirables consells... tots los dies, y solia pregar cada matí a Nostro Señor li donàs esperit de aconsellar, lo que més fos de son servey. Als trits aconsolava... a los que lo offien perdonava... ab molta facilitat..., y procurava que los demás les perdonassen, y feu perdonassen la mort de un nebot que li mataren. Suffria ab molta paciencia los defectes de sos pròxims...»

«Fonch prudentíssim en totes ses coses ²⁾, discretíssim en ocultar ses virtuts... moltes coses sues maravellofes fins després de la seua mort no se han sabut.

«Procedia en totes ses accions ab gran sinceritat y maduresa, sens frau ni engany... en bona y santa intenció.

«*El Pare Serra no s'erra*» era un adagi popular.

«Lo dit Venerable P. Fr. Raphel Serra ³⁾ fonch adornat de la virtut de la justicia en excel·lent grau... I procurava y persuadia a tots, a restituir lo que s'havia de restituir de justicia. Predicava contra los lladres, homicides y altres malfactors, y la persuadia als jutges en tots los juys y sentencies... Abominava dels usurers y dels qui cometen frau en son pes y mesura... y predicava contra tots estos vicis ab molt esperit y eficacia.»

«Fonch just en les eleccions ⁴⁾, sempre donava lo seu vot, conforme Deu y la sua conciencia... La amistat sua era mentres se guardás la justicia... Era inimicíssim de la acceptació de persones, y avorria en gran manera los qui tenint obligació de fer alguna cosa de justicia, volien los posassen medis, y intercessions per ferla.»

«Fonch molt excel·lent en la virtut de la

Religió ¹⁾, per que contemplava les coses divines en molta atenció... ab gran voluntat de fer tot lo que toca al servici de Deu... Era molt continuo en la oració y molt fervorós en ella. Recitava lo officí diví... ab gran devoció... I persuadia a tots a pagar los delmes y primicies y procurava molt lo augment del culto diví, y que los ornaments estiguessen molt ben aparel·lats y nets, y encarregava, essent prelat en ses visites ab gran fervor y eficacia, la puntualitat en les coses del servici de Deu, la netedat de la Sacristia, y Iglesia, y la composició y modestia y quietut en dir les mises y celebrar los officis... y en particular la puntualitat del culto, y reverencia del Sm. Sacrament.»

«Tots los dies ²⁾ se ocupava en estudiar la Sagrada Escripura, y Sants Pares, y cada dia se disponia ab molt gran reculliment y oració per dir Missa, y després la deya ab molta devoció, y eran tantes les misses que li encomanaven, que encara que hagués pogut dir quatre o cinc al dia no haguera satisfet a elles. I era tan gran la devoció que tenia al Sm. Sacrament, que en les sues festivitats se coneixia, ab la alegria y gust ab que predicava y ab profunda doctrina explicava la real presencia de Cristo Salvador nostre en lo Sm. Sacrament, y les demás coses que la nostra Sacrosanta Fe creu. Procurava que fos festetjat y honrat en ses festivitats y exhortava a los feels a la frecuencia sua, explicant les disposicions per rebre-lo dignament...»

Ab una paraula qui dirá la devoció a la Verge Maria ³⁾ y la pietat envers de sos pares i parents i la Patria, i la observancia de la pobresa, i la seua gratitut, i affabilitat, i fortaleza ab ganes de martiri, i la paciencia i la perseverancia i la magnanimitat i la temperancia y la castedat?

Ah! un varó qui va revestit de aquestes virtuts és formidable an els dimonis i poderós devant Deu i devant els homes. Té una clarividencia més sapiencial, i és un Oracle pels mortals per gracia i do de l'Esperit Sant.

Tal fou el Rnt. P. Serra. «I sens cercarlo ell, ⁴⁾ los Señors Inquisidors de la Ciutat y Reyne de Mallorca, vehent les sues moltes y bones lletres, virtuts, y grandíssima prudencia, Calificadors y consultor del Sant Offici el feren, y

1) Inter. 16.

2) Inter. 19.

3) Inter. 21.

4) Inter. 22.

3) Inter. 23.

2) Inter. 12.

3) Inter. 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

4) Inter.

procuraven ab tota diligència no resoldre, ni determinar, alguna cosa sensa el seus parer.» La seua paraula ¹⁾ era definitiva. Si estava impedit, li enviaven un nunci pel seu vot i decisió. Encomanaven an el seu llatí elegant la redacció dels decrets.

Notables eren les conversions que Deu obra-va per la seua mà entre judeus i mahometans. I moguts d'aquesta fama, els Inquisidors li enviaren perque les adoctrinás els morescs, que, engegats d'Espanya per Felip II venien ab gran atluencia a Mallorca per la avinentesa de la mar, i la clemencia del nostro port.

«Era tan sabi y discret ²⁾ que molts tenen per cert, tenia revelació de coses ocultes y esperit de profecia.»

Vaticinà a D.ª Maria de Oleza y Campfullós que tendria quatre fills, honra de la patria i de la familia. Aquests foren D. Rafel i D. Nicolau Cotoner, Grans Mestres de la Religió de Sant Juan, D. Bernat Arquelbisbe de Oristany i Bisbe de Mallorca i D. Marc Antòni, Inquisidor General de Sicilia.

Digué que l'armada que passant per Mallorca, (1600 i 1601) anava a sometre Alger, no conseguiria el seu efecte, i aixi fou.

Profetisà la mort del Ministre General Fra Joan de Hierro, i altres.

«En vida era est Venerable Pare ³⁾ tengut en reputació de sant, i com a tal li besaven les mans y li tallaven la roba per reliquies. I esta forma de santetat se continuà fins a la mort, y després de ella fins a lo dia present sensa interrupció alguna.»

IX

L'Angel del Senyor.—Testimoni de bona conciencia.—El Sant Viàtic.—El Rnt. P. Serra s'adorm en el Senyor.—El Sr. Bisbe vol predicar en les honres funeraries i "gustará se fassa qualsevol cosa en honra del P. Serra".—Exequies reynals.—Sepulcre gloriós de miracles i de presentalles.—Procés de beatificació.—El Reine l'ampara ab gaubansa.—Presagis.

DESPRES del darrer sermó que predicà a Sta. Clara el dotse d'agost de 1620 el Rnt. P. Fra Serra, august i blanc de vellesa santa, esperava la mort serenament.

Un dia entrà un frare dins la seua cel·la i lo

trobà come parlant trasportat ab el Sant Cristo Què feis, Pare? li diu.—Esper l'angel del Senyor que me digui que no prediqui més. Vull dir, una febreta curta que me treurà d'aquesta vida, sensa molta de molestia p'els frares.

A 9 de setembre li pegà aquesta febreta.

Se disposà per morir, i se feu traslladar a l'Infarmeria ab santa alegría.

Desde el llit de mort escrigué una carta, plena de documents de vida celestial a una neboda seua, priora del Convent de S. Jeroni d'Inca.

Estant per rebre la Sta. Eucaristia, demanà perdó a tota la comunitat i pogué dir: «que el Señor que havia de rebre, li era testimoni, com en tot lo temps, que havia tingut carrec en la Religió. ja may havia fet cosa. que no fos encaminada al servici de Deu, y ab tot que era possible haver com a home materialment errat, pero que formalment sempre feu les coses ab santa y bona intenció.»

Preciós testament de bon exemple i de bona conciencia del soldat de Jesucrist!

Un gran esclator de plors dels presents, religiosos i seculars, cavallers i menestrals, seguien an aquestes paraules de sinceritat.

Perque tots els estaments s'eren conmoguts.

El Capítol extraordinari de canonges, a proposta del canonge Verí, determina ¹⁾ que, «cas de que muiri el P. Rafel, toquin les campanes nou vegades, com si fos una dignitat de la present Esglesia, en demostració de tantes obres bones que feu en la present Illa».

El Gran i G. Consell determina ²⁾ que «si nostro Senyor, es servit de aportasen a descansar lo P. Fray R. Serra, que está extramunyat, que se li fassen funeraries ab tota la solemnitat possible, ço es, offici, Sermó, y tots los llums necessaris per dit efecte y tots los requisits que sien menester per dita solemnitat, per entendre que lo dit Pare Fra Serra, sa virtut y santetat ho mereix, y per asso se gast tot lo que sia menester»

Tot hom, ab visible consternació, acudia al convent i volia entrar a veure'l.

A toc d'oracions s'adormí tranquilament en el Senyor, el gran sirvent de Deu, de casi 84 anys.

M'he vist embarassat per voler recullir tots els detalls de la mort i funerals que feren al Rnt. P. Serra. Els cronicons i noticiaris d'aquell temps són esplèndits quant parlen de

1) P. Oliver, loc. cit.

2) Inter. 34.

3) Inter. 37.

1) Act. Cap. 16 set. de 1620.

2) Determ. 1618-20.

es «exequies mai vistes» vertaderament «reynals». ¹⁾

Dimecres a 16 de set, 1920, a hora de oracions, volentse fer nit, trobantse presents los Religiosos de dit Convent, lo Ilm. Senyor Virrey, D. Francesc Juan de Torres, lo Iltre. Sr. D. Pedro Ramón Zaforteza, procurador del prent. Reyne i molts cavallers i notables persones... i molts Religiosos de diversos convents i de la Comp. de Jesús... havent molt poch que los molt Iltres. i Mag.^o Señors Jurats eren exits de dita cel·la de visitar-lo i s'en eren anats per ferse nit i no tenir proveits llums, espirà i donà la ànima en mans de son Creador, de que se feu lo sentiment degut a tan notable persona, que de continuu tocaren totes les campanes de la present ciutat i la Iglesia Cathedral... se li tocaren nou trets com si fos dignidat Cathedral...

Dijous a 17 dels dits, hora de ofici major, estant tota la Iglesia plena de gent, i aparellat lloch decent i molt sumptuós, acompanyat de moltes atxes de cera blanca i ciris ab canalobres de plata fonch tret lo dit cos Venerable ab processó solemne de la Sacristia del dit Convent ahont lo tenien retirat per lo tant concurs de la gent i poble, qui lo desitjava veure... fonch posat lo dit cos Venerable en un túmulo i lloch eminent, cubert de negre y de molta luminaria.

Fonch comensat un ofici solemne ab molta música. La capella musical de la Seu hi asistí ²⁾.

Cantà aquell lo Iltre. i molt. Rnt. Senyor Hieroni Zaforteza, Degà i Canonge de la Seu de Mallorca, fent-li diaca lo molt Rnt. Sr. Antoni Gil Canonge, Subdiaca, lo Rnt. Mos. Joan Fe, primatxer de la Seu, fent capa lo Rnt. Mos. Juan Estada. domer de dita Esglesia... Assistint lo Ilm. Sr. Virrey, Jurats, Regent, Procurador Real i altres oficis reals i universals. Lo Ilm. i Rm. Sr. Bisbe Fra Simó Bauzá, dominic, volgué predicar en les honres del P. Serra ³⁾... i predicà la sua santa vida, virtuts i actes heroics de santetat, anomenant-lo ab nom de Venerable i dient que el tenia per sant, i lo anomenaria per tal si no hagués de preceir la autoritat i examen de la Iglesia Santa...

A la tarde se feu una solemne i generalíssi-

1) Veyau les Cròniques cit. el Noticiari de Mall. (Arxiu de la Seu), Terrasa y Binimelis (Bibliot. de Vivot.)

2) Actes cap. 17 set. 1620.

3) Actes cap. cit

ma processó per lo Iltre. Capítol de la Seu, el qual havent-ho comunicat an el Sr. Bisbe ¹⁾ rebé la resposta que «Sa Sria gustará molt se fassa qualsevol cosa en honra de dit P. Fr. Serra.» Totes les parroquies i monestirs de frares acudiren a la Seu i de allí anaren a S. Francesc i se feu la processó de l'enterro la que surtí per el portal de la Casa del Sr. Joan de Sonarrossa i per casa del Sr. Jaume Rossinyol per lo carrer de St. Francesc, Plassa nova, per la argenteria a que estava plena de llums, carrer del Sagell, per Cort, porteria de St. Domingo, p'el Castell, p'el Mirador p'el Palau, per la volta de mossen Aulesa, per el call i entrà en Sant Francesc per el portal major.

El cadàver aportaren al coll los més principals frares de S. Francesc... assistint los Jurats ab gramalles vermelles per no tenir-ne de negres. El Sr. Virrey, Reget i Procurador Reyal se mesclaren en la processó, quant passava per davant el Castell, que sortien del consell de guerra que havien tengut per noves de moros que combatien Ivissa.

Los carrers estaven plens de gent i procuraven besar la roba del còs venerable i los peus i tocar-lo ab rosaris i draps i pendra mida del cos, tant que los RR. qui aportaven dit còs V. los atropellaven per lo camí i apenes podien caminar.

Presidia el dol lo honorable Gabriel Serra dit *del lladoner* nebot del Rnt. P. Serra.

Aprés la processó se cantà el Respons *Libera me*.

Per enterrar-lo fou precís mudar-li lo hàbit que de tant de tallar-lo mostrava les cames i los brassos i altres parts. Eren impotents els RR. qui lo guardaven.

En presència de molts de cavallers, posat dins una caixa de llenyan clavada ab diversos claus, fonch aportat a dues hores de nit p'els religiosos i part dels cavallers a la Capella nova del B. Ramón Lull.

Diumenge, 27 de setem. los Mag.^s Jurats feren cridar ab atxes, tambors i trompetes les honres que el 28 havien de celebrar per l'expresat P. Serra.

I el dilluns, 28, a tres hores de dia se congregaren en St. Francesc el Sr. Virrey, Jurats, l'Ilme. Sr. Bisbe ab tot el Capítol i molta de gent noble i de tot estament.

En mig de l'esglesia hi havia un capell sis-

1) Actes citats.

ovat molt ben fet i molta lluminaria, ab les armes de la Universitat, i a la sua sepultura atxes enceses ab los torritxons, i sobre un drap de friseta negra un quadro ab la sua efigie.

Digué la missa el Canonge Veri y el Canonge Lloscos lo Evangeli. Predicà el P. Ignaci García, Guardià del dit Convent, i orador famós.

Dimars 29, los ferrers, sastres i altres oficis li celebraren també honres ab gran lluminaria i concurs de gent i de RR. de tots los convents, exceptat los dominics. Celebrá lo Cabiscol Sr. Guillem Custurer, i predicà lo P. Sales del dit Convent.

Lo ofici de peraires, li celebrà les honres lo dia 30. La Esglesia estava tota empaliada de frisetes i draps negres ab les armes de dits peraires, i en mig de l'Esglesia sobre el túmul penjava un gallardet negre ab la mort pintada i armes de dit ofici. Celebrá lo ofici el Canonge Sr. Francesc Sanseloni. Predicà el P. Torrens de la Comp. de Jesús i prengué per tema: *Beatus vir qui non abiit in concilio impiorum...* I finiren les honres per dit Pare. I acaben els noticiaris: Eli intercedesque per nosaltres en el cel. Amen.

El Reyne li dedicà una lápida esplèndida damunt el seu sepulcre, ab les armes de la Ciutat i ab aquesta llegenda: SEPULTURA DEL V. P. FR. RAFAEL SERRA: NATURAL DE INCA, ADMIRABLE THEOLEG Y PREDICADOR. MORI DE 85 ANYS ¹⁾ I 61 EN ESTA RELIGIÓ A 16 DE SETEMBRE DE 1620.

Ingenz exiguo hoc arctatur marmore Serra:

Quem sua non totum patria, terra capit.

A Menorca, ²⁾ on havia predicat el Rnt. P. Serra, li feren solemnes exequies.

A Inca, ³⁾ sa patria, també n'hin feren, ab sermó i lluminaries plenes «puisa queix és germà nostre per esser natural d'assi, y batetjat en la font parroquial»

I el dol va esser immens.

El darrer dels *Interrogatoris* del procés diu «38. Item diguen dels miracles, que per intercessió de dit Venerable Pare Fra Rafel Serra, es estat Nostre Señor Deu servit obrar axi en la sua vida com després de la seua mort.»

Tot d'una després de la mort—diuen els antics cronistes—comensà a brillar de miracles, i en breu temps, els *ex-vots* i *presentalles* no caberen penjats en la paret del seu sepulcre.

1) Va neixer el 1536 no més ne tenia 84.

2) P. Cayetano 1, 97.

3) Determ. del Concell d'Inca 19 set. 162 x.

Ab les noves disposicions del Santíssim Pare Urbà Papa VIII, (elegit 1623) sobre els sirvents de Deu morts en olor de santedat, foren despenjats. Però llavors se començà un Procés de Beatificació, devant el mateix Santíssim Pare.

Dia 4 de Janer de 1625 «entrà en el Capítol lo R. P. Fr. Ignaci Garcia, Provincial de St. Francesc, ab la comitiva de Jaume Togores, Jo. Antoni Rossinyol, Pau Sureda de St. Martí, Nicholau Togores y Montanyans i Pere Jordi Rossinyol i representaren com lo Sm. Senyor nostro Papa los concedí lloc per rebre informació sobre la *Vida i demés* del Rnt. P. Fra. Rafel Serra... Les donaren l'enhorabona oferintse tots promptes i preparats de part del Capítol.» I com fos que lo General de l'Orde escrigués i manàs al Provincial de Mallorca que rebès la Informació, puis la fama d'ell «ha corregut per tots los Reynes i Señoríos així de Espanya com de altres parts...» el P. Provincial fa suplicació al G. y G. Consell, a 9 de janer de 1625 se serveca, «en consideratio de tants anys de predicatio del dit Venerable Pare, de lectura de Theologia, tants bons consells que doná a tots, y lo Sindicat se li comatè pera la cort de Sa Magestat de que doná tan gran satisfacció ab comu aplauso, tenir per be de emparar esta santa pretensio y manar pagar los gastos que se oferirán per rebre la Informatio y altres fins a la Beatificatio del dit Venerable Pare, que son molt moderats, que redundará en llustre y gloria de tot aquest Reyne...»

Fonch determinat ¹⁾ que de diners comuns del present Reyne se pach tot lo gasto que fins a la canonisatio del dit V. P. Fr. Rafel Serra, y que lo Reyne isque a la defensa de tot lo que pot ser y si per est efecte se te menester licentia de Sa Magestat, per obstar a la Real Pragmática, se li suplic sia servit tenir ho per be.»

Jordi Sureda i Antoni Mayol, síndics de Mallorca, entregaren un memorial al Rey demanant aquesta licencia, «ab esperances de veure la seua beatificació dins pocs dies». Pero el Rey abans de pendre resolució enviá una carta ²⁾ a 2 de octubre de 1627, al Espectable D. Geroni Agustín, Lloctinent i Capítol General, demanant-li un presupost de gastos, i de quins efectes se havien de pagar.

1) Deter. 1624-26

2) Llibre de privilegis y cartes reals. Arxiu del Reyne. fol 166.

Vacant la Seu de Mallorca a les hores, el Vicari General, Verí, per manament del Papa feu uns *Interrogatoris* sobre els quals s'havien de examinar els testimonis; esplèndid document de la santedat del nostre V... Se formà el procés, l'enviaren a Roma i en va quedar una còpia a l'Arxiu del Convent de Mallorca.

Mentrestant en el Martirologi Franciscà ¹⁾ del P. Arturo a 10 de octubre hi estava senyalada la festa «del Benaventurat Rafel Serra confessor. Altre temps fonc tres vegades Provincial. De la santedat del qual se'n fa procés davant els Ordinaris, com consta d'un llibretó imprès a Nàpols any 1625.»

Se col·locaren quadres pintats a l'oli en la Sala de homes il·lustres de la Universitat, a la Casa de la Pietat, damunt el seu sepulcre. I moltes eren les cases particulars i convents que'n volgueren reproduccions.

No's sab per quines causes quedà abandonada la causa.

A 22 de nov. de 1825, se tornà remoure la Causa Pia. El cavaller Retgidor D. Josep Cotoner proposa a l'Ajuntament ²⁾ que inquiresqui com està la causa pia del V. P. Fr. Rafel Serra, Observant, de S. Francesc i l'Ajuntament li dona comissió al dit Sr. Cotoner, perquè ho dugui a efecte i fassi de veure el P. Guardià del dit convent.

A 25 de decembre, se determina nombrar una comissió per quant s'han trobats tots els papers necessaris.

Els comissionats en la causa pia del V. Pare F. Rafel Serra, són els Srs. Cotoner i Dameto come Retgidor, el P. Provincial i Guardià dels Observants; un pare de dit Convent que serà el Rnt. P. Fr. Juan Bastard, los Srs. Ardiaca i Canonge Doctoral, de la Sta. Esglesia; el Rector de la vila d'Inca on va neixer i el Retgidor degà del Ajuntament de dita Vila; el Rector de Santa Eulalia on morí, i el D.^r en abdos Drets Don Bernat Serra, ab la circumstancia que la comissió ha de ser presidida per un Retgidor dels dos.

Per ofici de 31 de janer de 1826, l'Ajuntament «desitjós de proporcionar an aqueixa lla el major llustre y honor i que el dels seus fills que s'han distingit en santedat... no quedi en oblit» «y se extengui a tot lo món» comuni quen el nomenament an els comissionats.

1) P. de Mallorca, 374.

2) Cabildos Políticos 1825 223 Arxiu de l'Ajuntament.

Élegeixen dos comissionats d'Inca per raó de que, com «dit Venerable nasqué a dita vila, contribuirán eficazment a que se conseguen els desitjos de aquest Illtre. Ajuntament, dirigits a un fi tan sant i piados.»

Gustosament acceptaren tots la comissió.

Altre vegada reina el silenci dels Arxius esperant les noves reveladores de la gloria i del llustre de Reyne.

Festes centenaries a Inca

La gran pelegrinació franciscana.—Santa Maria la Major.—L'Ilm. Sr. Bisbe predica sobriament.—La processó enorme.—Inauguració del Monument al P. Serra.—Santa Maria la Major, en triunfal comitiva torna al seu Cambril.

ARRIBÀ la primavera de 1921, i ce'ebra- ren a Inca les festes centenaries al Rnt. P. Fra Rafel Serra.

L'Ilm. Sr. Bisbe feu coincidir la Visita Pastoral a Inca en aqueys dies.

Les autoritats provincials hi eren convidades.

La pelegrinació franciscana que hi sol haver tots el anys, enguany havía d'assistir a la festa.

I tot feya augurar que sería un aconeteixement religiós-patriòtic.

El día 22 de maig, festa de la Santa e Individa Trinitat, sería la festa.

Un triduo solemníssim, predicat a l'Esglesia de S. Francesc, dedicat a la mateixa Santa Trinitat, acabà d'encendre el fester de la pietat dels inquers. Predicaren tres fills il·lustres d'Inca: El Rector de S. Miquel de la Ciutat, i els canonges Doctoral, i Prefecte de cerimonies de la Seu. Cantaren tres himnes de gracies a Deu que aixeca els grans homos i aixeca els grans pobles.

Els vespres, les alimares eren enceses garridament.

El dia de la festa a trenc d'auba, la ciutat d'Inca anava peus alts. Casi no dormí preparant l'alberc, per merèixer la gracia de les belles visites desconegudes. Les que Deu i nostron P. S. Francesc los enviassen.

Les llargues carreteres negretjaven de caravanes a peu i en carros de marjal i de muntanya. Desiara, un *camió* modern, bufetjant, obrint-se pas per mig de les besties assarades,

traginava tot un exèrcit de pau.— Cantaven de Nostra Dona i de Sant Francesc!

I arribà el tren blanc de la Ciutat, masell de pelegrins i abellit de banderes.

Per uns carrers plens de banderes i de càntics i de bona cara, per devall quatre *arcs de triumpf* vibrants de banderoles, entren a la Parroquia i el Rnt. Rector, les dona emocionat la benvinguda. I les obri les nostres cases, i encara, els nostros cors: «Entrau a ca-vostra, bells germans».

La Missa de Comunió és canonical; l'orga de festa; el predicador fervorós; el Pa dels àngels repartit abundantament. |

Era principal la Missa que havien de celebrar a Santa Maria la Major, Mare del nostros héroes, i ànima de la devoció dels inquerers.

Comensa l'Ofici Major.

Les autoritats provincials i locals assisteixen solemnement.

El Capità General, el President de la Diputació, un representant del Bal·le de la Ciutat, la Corporació Municipal d'Inca, les autoritats militars i demés...

La vasta Esglesia és plena com un ou. Capelles, chor, passadissos tot s'esbandeix de tanta gent i raims d'homos i d'atlots pengen de les columnes de molts de retaules.

Celebra el M.ltre. Sr. D. Nadal Garau, Doctoral, i la Missa és interpretada pulcrament.

L'Illm. Sr. Bisbe, predica a l'Ofertori. — Damunt el món decadent i sensual com qui hi passi l'alé de Ezequiel, i floresqui un esperit novell, franciscà, qui és de Jesucrist.

La processó del Capvespre, és senzillament enorme. Santa Maria la Major, qui mai havia surtida del seu cambril, ha d'anar a presidir l'inaguració del monument del fill major, Rnt. P. Fra Rafel Serra.

A les tres capvespres, el campanar cuida esclatar de repicaments.

Els pelegrins, en processó, passen per devant l'imatge, cantant,

Reina i Mare verdadera
Santa Maria Major
qui sou per qui en vos espera
font de gracies i candor
donau a l'Orde Tercera
l'aigua de la vostra amor...

Més de vint pobles de Mallorca han enviat les seus Germandats ab el penó brodat, i més

de deu, garrides representacions. De tots els endrets, de Artá i de Bunyola, de Ses Salinas i de Algaida. Campanet i Selva han devallat ab les seues músiques.

Tots canten ab robusta vitalitat, i ab la remor sublim de moltes aigades. Se mesclen i deslliguen i topen i esclaten en cascades de llum i de gloria. L'orga ha de encrespar seguit seguit tota la trompeteria, ab un esfors suprem per dominar aquella clamor de fe que fa estremir les entranyes.

I surt devall tàlem Santa Maria la Major, com una Reina. Es un triump continuat. Flors i sonriures, domassos i pobresa, tot és per Ella. Vella hi hagué qui no tenguent altre cosa, ab una llàgrima d'alegria li tirava el cor: «Garrida!»

Passa per damunt una catifa de murta florida, i per devall un dosser teixit d'amor. Domassos rics, vermells i grocs, qui fan olor de caixa perfumada, cobertors de noviances de sedoses flocadures, i escambrays antics i llustrines humils i endianes mostratjades i mocadors de pinyetes. Tot ab variada i pintoresca profusió penja dels balcons i dels finestrons...

Banderes espanyoles i banderes mallorquines i banderes marianes, flamades volanderes, ales extremides, voladurries de coloms blancs dins l'immensitat del blau...

En mig del formigueig imponent i apinyadíssim de la gernació que vessa de la plassa de S. Francesc, les Autoritats pugen a la Tribuna aparellada.

La música del Retgiment romp ab l'himne del V. P. Fra Serra i mijs de veus canten atroadores.

El Rnt. P. Fra Cerdá, franciscà, fa un bell parlament, i diu que aqueix Monument és el fruit de les ansies de tot un poble que ara glorifica al qui és estat ab la seua vida i virtuts la gloria principal de Inca.

L'Illm. Sr. Bisbe descubreix la figura del Monument en mig d'una ovació delirant.

El P. Serra apunta el cel, dret damunt un pedestal primorós de pedra de Santanyí i pedra viva, llavorada bellament. La testa és expresiva i evocadora. L'escultor Sacanell ha sabut cisel·lar en pedra palpitant l'idea escayenta de En Giménez.

El bal·le d'Inca, D. Pere Cortés, se sent orgullós—diu—de esser inquer... Seguiguem les passes del V. P. Serra. Aplicats al comers a la industria a les arts i a les ciencias, no descui-

dem la lley moral que senyala la grandesa dels pobles.

D. Jaume Puig, en l'afirmació viva de la federació franciscana de penitència, celebra el patriotisme del P. Serra, patriotisme de virtut, únic salvador dels pòbles.

D. Josep M.ª Tous i Maroto, canta un himne tendre, eloqüent i vessant de poesia a Santa Maria la Major, que, triunfal en mig de roses i de llum, ha vengut a fer homenatge al Venerable Serra.

D. Pere Buades, en nom de Palma, saluda Inca, Mallorca i tots els germans en S. Francesc i fills de Maria i exalta l'obra del P. Serra, plena de virtut, pau i patriotisme.

L'Ilm. Sr. Bisbe, celebra l'Homo, egregi de virtuts, que va encarnar l'ànima, el criteri, les idees, de sa Patria...

El P. Serra conseguí ésser gran en ple sitgle XVI, època de grans sabis i grans sants, essent insigne en ciències, il·lustre Escripturari, i infonguè arreu l'esperit catòlic del gran Reformador Cisneros. Felicita la Ciutat d'Inca, i recorda la alta significació del Monument del P. Serra qui ab un dit al cel mostra el camí de la fe, de la immortalitat...

Santa Maria la Major va romandre a sant Francesc, i el dilluns li feren una gran festa. Tengué totes les tendreses íntimes de les grans festes de família.

El vespre se reuní tot el poble per tornar-la triunfalment an el seu trono.

El Rnt. Rector va fer un sermó estupend de devoció, i tot el poble, que vessava de dins la Iglesia franciscana, sentía un extremiment gloriós.

I surt la processó. Els penons i les banderes i les alimares, qui les ponderarà? fileres interminables d'homos amb un ciri, mesclats els rics i els pobres i els senyors i els menestrals. Cares desconegudes, fora-vilers, homos de taverna, senten una mateixa obsessió i una mateixa alegria, i hi son venguts! I canten clamorosament.

La Mare de Deu nostra, la dels foguerons, la de la pietat inquera és una Reina soberana dels cors.

Quant la processó entrá dins l'Esglesia esplèndidament il·luminada, cantaren el Tedeum i l'Himne escayent de Santa Maria i feren l'aplega-mans filial, tendre, llarc, esperançador.

Himne al V. P. Fra Rafel Serra, per la pelegrinació franciscana a Inca

Chor

Salve, gloria sobirana
del nostre antic Reyne d'or.
La família franciscana
vos exsalsa i vos demana
la fe i la pau en el cor.

Estrofes

Votat a Deu, vostra mare
vos infón la fe vital
per seguí al Seràfic Pare
coratjós i filial,
i us encisa més encara
la Pobresa triunfal.

En l'ardenta juvenesa
conservau un cor d'infant
i creixeu en saviesa
amb les forces d'un gegant,
i amb la Regla ben apresada
sou formidable Observant.

Passau hores de ventura,
d'oració vigilant,
i penetrau l'Escriptura
per fer llum al qui va errant.
Deu vos arma amb l'armadura
dels Dons de l'Esperit Sant.

I la boca us purifica
amb caliu de foc ardent
i alsau la veu que edifica
o destrueix tota gent;
ho remou tot i desfica
sia bo, sia dolent.

Alsau la veu que il·lumina
a bisbes i consellés
i pacífica i domina
menestrals i cavallés
i en vint Coremes culmina
a la Seu, i encara més.

A peu descalç, sens fatiga,
tots els pobles predicau,
i un a l'altre par que diga:
—«Veniu, sentireu San Paul»—
Qué és de noble i qu'és de amiga
la carrera de la pau.

A Jerusalem s'obria
la piscina de salut,
i quant l'Àngel removia
l'aigua'n brollava virtut

*i ansiós hi decorria
el baldat, el cego i mut.*

I vos obriu la Piscina
per les dones de pecat,
i d'aquella vil roïna
en surt flor de santedat:
oh verger d'aroma fina
de Casa la Pietat!

La província us elegia
per Ministre seu, tres pics,
l'Observancia refloria
a dins els claustres antics,
la vostra vara era pía
i no tenia enemics.

Els vells monestirs guarnia
d'almoynes la vostra mà.
Qualque vila us empenyia
qui hi anàsseu a fundà.
Tot lo món se coneixia
qui per fra qui per germà.

Teniu ço de profecia,
sou l'Oracle venerat,
Bisbe el Reine vos faria
si ho volgués vostra humildat...
Qui en la terra s'humilia
en el cel serà exalsat.

Amb l'augusta i gran vellesa
rebeu la mort braços alts;
vos plora el Bisbe amb tendresa,
cavellès i menestrals.
Oh! an el fill de la pobresa
li fan exequies reyalis!

Oh, venerable Fra Serra
dret damunt el monument:
Inca, vostre insigne terra,
congrega avuy tota gent:
damunt el dupte i la guerra
afirmau la fe vivent.

Una alabança preclara
vos hem dita en humil cant.
Ara alabem tots el Pare
i el Fill i l'Esperit Sant,
qui vit i reina encar ara
i eternament triuñfant.

NOTA: Si don el títol de Venerable al Rnt. P. Fra Rafel Serra, és perquè en els documents històrics i documents que serviren p'el procés, lo hi donen.

ANDREU CAIMARI, PVRE.

GALERIA DE ARTISTAS MALLORQUINES

XLVI

Maestro Rafel Lloret

(CARTÓGRAFO DESCONOCIDO 1436)

*Juan Garriga, herrero, vende a Rafael Loret,
maestro de cartas de navegar, unas casas en
la calle del Mar, con un censo de doce libras.*

Sit omnibus notum quod ego Joannes Garriga, ferrarius, civis Majoricarum, scienter et gratis, per me et meos, presentes et futuros, vende et titulo jure et perfecto vendicionis, concede et trado vobis, *Rafaeli Loret, magister cartarum navigandi*, presenti et vestris, perpetuo, quandam domos meas situatas intus civitatis Majoricarum in vico olim Muris dicte civitatis, in porcione ecclesie Majoricarum et tenentur una cum aliis domibus eisdem contiguuis per reverendum dominum Episcopum et honorabile preposito Maj. et sup eorum directo dominio et alodio, ad mercedem de laudimio et per venerabili Pelagium Unis, milites, ad censum duodecim librarum, solvendarum in festo Nativitatis domini, de quibus sunt pro dictis domibus, quas vobis vendo, sex libre in festo jam dicto, et afrontatur ex una parte, cum dicto vico, et ex alia parte cum aliis domibus quas vendimus sunt estaticum Antonii Olivar, sutori, in alio instrumento statim faciendo, et ex alia parte cum hortali de Bages, et ex alia parte cum domibus, Salvatoris Pelegrini. Predictas itaque domus, prout superius affrontatibus cum domibus, juri-bus, integritatibus proprietatibus, termini tene-domibus, etc. etc. envanis, fenestras, aspectibus, et lucernis, stillis stilliadiis, fonets, cloaquis et andrones etc. etc. Vobis dicto Rafaeli Loret, presenti, et vestris, presenti, vendo et trado ut est dictum precio, videlicet; quinque libras, regalium Majoricarum mihi quas franquas et quitias a laudimio, et in porcione et aliis mirio nibus et expensis de vobis confiteor habuisse et recepisse numerando, superquibus retinentio et excepcione dicte pecunie plus modo valet, vel de cetero voluerit precio antedicto, et constituens me predicta que vobis vendo vestrorunque nomine posidere etc. etc. vobis et vestris omnia jura et loca mea oniusque voces, etc. etc. vendendum, stabiliendum, impignorandum, et aliter alienandum etc. omnimodas voluntates. Salvo tamem etc. etc. posidere, etc. decisione oblige vobis et vestris omnia et singula bona mea, etc.

Actum est hoc Majoricarum vicesima octava die Julii anno a Nativitate Dni. M.CCCC.XXX sexto. Signum mei Joannis Garriga venditoris predicti qui hec laudo et firmo.—Testes sunt Johannes Reyas, sartor, et Joannis Codonyer pelliparius.

(Ochenos folio 141 de 1436.—)Archivo de Protocolos.

XLVII

PEDRO MOREY, lapiscida, se concierta con el canónigo de Mallorca, Rainaldo Mir, para labrarle una lápida sepulcral por precio de 33 libras, en 27 de Agosto de 1384.

(LÁMINA LXXV. DE ESTE BOLETÍN)

Petrus Morey, lapiscida, civis Majoricarum, confiteor hinc promississe et recepisse numerando a vobis venerabilis Raynaldo Mir legum doctor, canonico Majoricensis licet absentis triginta duas libras regali minorum per pretio cujusdam lapidis empta heitena per vos a me ad opus vestri tumuli seu carnerii constructa juxta seu ante altari sancte Guillelmi erectum in ecclesia sedis Majoricensis et per operatione dictorum lapidis et tumuli per me facta, vineren renunciando ex dicte pecunie non numerate, non habita et non recepta et doli facto vobis et vestris hac notarii suscripto tanque publice persone nomine omnium quorum interesse e interesare legitima estipulatio de predictis triginta tres libras recipiam de omne accione constructione, petitione et demidiam quas contra vos vel vestros possent facere per precio definicionem et remisionem ac bonum et perpetuum fuisse enter pacto de ulterius non petendo.

Actum est hoc Majorice, ut supra.

Testes hujus rey sunt; Jacobus Joannis de Alcudia et Bernardus Company sartor Majoricarum.

Protocolo de Juan de Riera.

XLVIII

PEDRO DE SAN JOHAN, maestro lapiscida, mallorquin, concierta con PEDRO DE SOLER, canónigo y rector de la parroquia de S. Miguel, la fábrica del portal myor de aquella iglesia, por el precio de 54 libras mallorquinas.—21 Junio 1398.

Petrus de Sto. Joanne, magister lapiscida Maj. confiteor vobis venerabiles Pedro de Solerio canonicus Majoricensis, rectoris parro-

qualis ecclesie Sti. Michaelis Majoricensis, presenti et vestris vi et disruptus curie solvistis mei a vobis mando hui et recepi decem octo libras reg. Maj. minutarum ex inde illis quinquaginta quatuor libras dicte monete que mei debebantur et cum etiam triginta sex libras devenitur el resta majores pecunia quantitates per qua ego fecimus portalis majoris ecclesie parroqualis predictae, per qua opera mei exolvendo vos et Petrus de Sto. Petro et Nicolaus Terrades tanque operarii dicte ecclesie, michi fecistis obligatorumjus..... ta in posse notarii suscripti. Quan renunciando excepcioni in facto vobis de predictis decem octo libras bonum ipsius finem salvo michi in residuis dictis triginta sex libras ad versos dictos Pº. et Nicolau hac operies predictum et quia in solvere fuit pactum cum ideo facio excepcionem vobis abversis dictam opus et operarios presentes et futuris et bona dicti operi predictis decem octo libris. Ita et presentes et obligationes ultra, de finio, vos et vestros et omnia bona vestra de omnis actio prout et tempore, possent facere contra vos vel vestros non proprio comen operis in predictis vel quan nos sentam usque hanc dis Confiteor a vobis cum forma satisficiendis planam et contentum.

Testes: Franciscus Flix et Berengarius Joannis scriptore Majoricarum...

(Notario Juan Riera 1398.)

Por la copia,
GABRIEL LLABRÉS.

Mallorca durante la guerra de sucesión a la Corona de España (1)

(CONTINUACIÓN)

V

Entrada del Conde de Zavellá

La conquista de Mallorca añadía un nuevo florón a la corona que el Archiduque se estaba labrando y constituía un provecho para el Conde de Zavellá que como César pudo decir: «Veni, Vidi, Vici» porque en 24 horas ganó el Reino a la obediencia de su soberano y era el destinado a desempeñar el cargo de Virrey pero el General de la Armada, que también había contribuido a la sumisión, quedaba en segundo plan y había que agradecerle

la benevolencia que el bombardeo había demostrado y tenerle propicio para lo que pudiera acontecer. Con este fin se decidió obsequiar al Almirante D. Juan Leack después de firmadas las Capitulaciones con el regalo siguiente: (1) 12 alfábias de dulces, rosquillas y pastas de cuya confección se encargaron las monjas de los conventos del Olivar y de la Consolación y Martín Pou, azucarero de oficio; 144 botellas de vino del país de diferentes clases; 6 cuévanos de manzanas y 4 de membrillos, de Sólter; 6 cuévanos de manzanas de Valldemosa; 2 sacos de limones; 12 docenas de sandías; 8 docenas de melones; 4 de calabazas y 20 de cogollos de col; 2 somadas de lechugas; 2 de rábanos y perejil y dos medios toneles para poner nieve, con 13 quintales y dos arrobas de dicha sustancia.

El gasto fué bastante crecido pues por las cuentas que se rindieron en la reunión celebrada por los Jurados el día 12 de noviembre del citado año de 1706, alcanzaron la suma de 286 libras 19 sueldos y 6 dineros, esto es, una cantidad algo superior a mil pesetas de nuestra moneda corriente.

Ignoramos el día en que se entregó este presente y el día en que el Almirante inglés hizo un donativo a la Isla, que suponemos anterior al que la plaza le hizo a él porque vemos se trata ya de dicho regalo en la reunión que los Jurados celebraron el día 26, (2) de cien barriles de pólvora de los cuales 45 fueron trasbalsados en 15 viajes de traginera y se encerraron en la torre de la pólvora en la Puerta de Santa Catalina y en otros 19 viajes se transportaron a tierra los 55 barriles restantes que fueron colocados en la torre de la Puerta de Santa Margarita.

El miércoles, 29, día de San Miguel, por la mañana, bajó a tierra el Conde de Zavellá y se hospedó en casa de su suegro D. Francisco Sureda de Sant Martí a donde acudieron a darle la bienvenida toda la nobleza y el clero secular y regular no habiéndose visto jamás un aplauso tan unánime y general.

Solo ocurrió la novedad de que el mismo día por la mañana, el Jurado En Cap Marcos Antonio Cotoner, partidario de Felipe V, mandó llamar al Dr. Antonio Mulet, Síndico y

Notario de la Universidad, y le hizo levantar acta de renuncia del cargo, y vestido de militar despidióse inmediatamente para no volver hasta que las tropas del Borbón entraron victoriosas en la isla el año 1715. (3)

Embarcóse juntamente con D. Jerónimo Pablo Puigdorfila en la noche del día 4 en la armada de Leack que les condujo a Rosas. (4) Díjose que la determinación de dicho Jurado fué provocada por los cargos que le hicieron el Virrey y el Regente echándole en cara que no era reputación para él que se hubiese rendido Mallorca desempeñando él la Juraría. Una vez en tierra el Conde de Zavellá condescendió con los caballeros que le pidieron algún tiempo para prevenir las galas que la nobleza balear juzgaba inexcusables para celebrar el entrego de la plaza, dilatando su entrada hasta el 1.º de octubre, pero el pueblo estaba tan contento que los días 29 y 30 fueron un continuo alborozo.

El último de dichos días se tomaron las disposiciones necesarias para solemnizar el siguiente, la entrada del Virrey, y el 1.º de octubre fecha señalada para el acto y cumpleaños de Carlos III se efectuó la entrega de la Ciudad a la que los Jurados invitaron previamente a toda la nobleza i reunidos en la Sala, marchó la comitiva por la Plaza, Montesión y San Jerónimo a la Puerta del Campo, donde se unieron al acompañamiento el Baile Juan de Torrella y el Veguer D. Pedro Dezcallar, del hábito de Montesa; llegados a aquella Puerta, los dos Jurados mayores pusieron entre ambos al Conde de Zavellá y colocándose los demás oficiales en la forma acostumbrada volvieron por el mismo camino a la Plaza de Cort y luego por detrás de Santo Domingo fueron a la Seo, en donde salió a recibirle la mitad del Cabildo y el Clero, vestidos de coro, que ya le esperaban por habérselo notificado por medio de carta el Virrey (5), acompañándole la otra mitad hasta el asiento que le estaba destinado en el altar mayor.

(1) Esta marcha ocasionó más adelante un pleito entre la familia, porque D. Francisco Cotoner, hijo de la segunda mujer, había heredado, en perjuicio de doña Magdalena, hija de la primera mujer que tuvo el ex Jurado En Cap, pero antes de sentenciar se llegó a un arreglo.

(2) Marqués de San Felipe: Comentarios, libro VII, pág. 256.

(3) Apéndice, carta núm. 3.

(1) Apéndice, núm. 12.

(2) Palma de Mallorca: Archivo Histórico.—Extraordinario, 1706 ad 1712, sesión de dicho día.

Cantóse el Te Deum per ambitum Ecclesiæ entonándolo el obispo con la asistencia además del clero parroquial, del regular y de los gremios con sus peudones.

Los jefes de la escuadra anglo-holandesa no obstante de ser protestantes, ocuparon un lugar de honor y a la salida de la Santa Iglesia colocáronse en medio del magistrado, marchando el segundo de ellos al lado del Conde de Zavellá (1) a quien despidió el Cabildo con la misma cortesía que a la entrada.

Además del Baile y del Veguer asistieron: Pedro Juan de Villalonga Procurador Real, los Jurados Jerónimo Alemany, Nicolás Armengol, Jaime Manente, y Jaime Suñer; Gerardo Pont, Mostasaf; Miguel Santandreu y Ventura Rotger, notarios; el Clavario Tomás Garriga y los Síndicos Juan Arrom, de Sansellas y Gabriel Servera, de Manacor. Faltaron los magistrados Marcos Antonio Cotoner por la razón que se ha dicho, y Antonio Brotat fallecido el 17 de junio y D. Antonio Dameto, Ejecutor, porque la víspera había fallecido su esposa.

La celebración de un Te Deum en acción de gracias por haber sacudido Mallorca el yugo de Felipe V y proclamado a su legítimo Monarca Carlos III no fué obstáculo para que nueve años más tarde, en la misma Catedral se entonase, por otro obispo (D. Atanasio de Estaripa y Trajaurregui) un Te Deum, al que asistieron muchos caballeros que habían asistido al primero, en acción de gracias por haber sacudido Mallorca el yugo de Carlos III y proclamado a su legítimo monarca Felipe V. Aquí encaja pues perfectamente aquello de «Siempre fué cosa cierta que en lances tales los vencidos son traidores y los vencedores leales» (2).

Hay que advertir que desde la Puerta del Campo hasta la Seo estaban en dos hileras todas las compañías del trast de la Ciudad cada una con su respectivo capitán y bandera; las dos de los «Doscientos» se hallaban colocadas, la del capitán Agustín Torrella en la Plaza de Santa Fé y la del capitán Mateo Gual Desmur de Talapi, delante del Colegio. La de Torrella fué a situarse después delante de la casa de Ferrandell, estando todos preparados para lo que pudiera suceder.

A la vuelta del Te Deum se disparó la arti-

llería de la Ciudad, y la infantería que se hallaba formada en la Ribera hizo tres descargas disparando la armada una descarga general, al salir de la Catedral el Conde de Zavellá. (3)

Jamás se vió mayor concurso de gentes ni se oyeron mas aclamaciones.

Al día siguiente por la mañana el nuevo Virrey envió a los Jurados el Real Despacho, del cual había ordenado ya les fuera remitida copia, por el que se le nombraba Plenipotenciario de S. M. en Mallorca e Islas adyacentes de lo que se dió cuenta en la sesión que en dicho día se celebró. (4)

Apoyaron a dichos despachos las cartas que el Archiduque dirigió a los Jurados (5) y al Cabildo (6) solicitando una favorable acogida para el Conde y su cooperación a lo que él propusiera. En verdad eran innecesarias toda vez que el regocijo por el cambio de situación era general como puede verse por la carta (7) que los canónigos y el Cabildo Catedral de Mallorca dirigieron a D. Carlos y que no es más que el fiel reflejo del estado de ánimo de la Isla en este determinado momento.

DR. FERNANDO PORCEL.

(Continuad).

Enterraments i Obits

del Real Convent de Sant Domingo
de la Ciutat de Mallorca

(CONTINUACIÓN)

Oleza, fol. 455.—Als 7 7bre. 1700 enterraren en la capella y vas de Olezas la señora dona Elenor de Oleza, Donzella. Merms. el Magnífich Salvador de Oleza, Donzell, son pare; y Gabriel Fuster, son avi. Feu Test. en poder de Juan Servera, Nott., als 4 7bre. 1700. (1)

Veri, fol. 457.—Als 21 8bre. 1700 enterraren en lo vas de Verins el noble Sr. D. Pedro de Veri del habit de Alcantare, fill del Muy Ill.^e Señor D. Ramón y de D.ª Beatriu Despuig

- (1) Campaner: Cronicón Mayoricense, pág. 486.
- (2) Apéndice, núm. 13.
- (3) Apéndice, carta núm. 4.
- (4) Apéndice, carta núm. 5.
- (5) Apéndice, carta núm. 6.

(1) Campaner: op. cit., pág. 486.

(2) Almanaque Balear; 1886, pág. 168.

(1) Archivo de Protocolos. Legajo de testamentos de este notario, de 1660 a 1713, fol. 450.

Conjuguer. Merms. la Sra. D.ª Francisca Zaforteza se muller, la noble Sra. D.ª María Quint y de Oleza viuda, se sogra, el Molt Ill.^e Señor D. Gregori Quint y Zaforteza Pre. y Sacrista y Canonge de la Iglesia de Mallorca, el Señor D. Thomas Burgues Zeforteza del habit de Alcantare, el noble Sr. D. Francesch Sureda St. Martí, y (fol 91) la Sra. D.ª Juana Sureda y Zeforteza, sos cuñats, el Noble Sr. D. Francesch de Veri del habit de Montesa son cosi germá. Feu Test. en poder de Marti Segui, Prevere y Nott., als 17 8bre. 1700. (1)

Brondo, fol. 459.—Als 7 Novembre 1700 enterraren en lo vas de Brondos el Sr. Juan Baptista Brondo, Donzell de Mallorca. Mermassors la Sra. Elizabet Brondo y Amengual se muller, la Sra. Beatriu Brondo muller de Antoni Gual Despuig Donzell, sa filla y gendre respective, el Sr. Raphel Brondo son germá, y el Sr. Pera Jordi Amengual ciudadá militar son cuñat. Feu Test. en poder de Honofre Joseph Servera, Nott., als 16 7bre. 1697. (2)

Desclapes y Puigdorfila, fol. 478.—Als 26 Juñy 1701 enterraren en la capella y vas propi de Puigdorfilas en St. Domingo Soriano el Magnífich Juanod Desclapes y Puigdorfila Donzell de Mallorca. Merms. la Sra. Anna Dezclapes y Net se muller, la mare Sor Esperanza Religiosa Theresa se germana, el Sr. Diego, Sor Elizabet de Jesus y Maria Monge Theresa y el Sr. Francisco Dezclapes y Net sos fills, la Noble Sra. D.ª Margarita Dezclapes y Truyole se Nora, lo Noble Sr. D. Antoni Serralta del habit de Alcantare, D. Diego Serralte, y lo Ill.^e Señor D. Miquel Serralte canonge y Consiller (fol. 91 v.) sos nebots, el Sr. D. Miquel Juan Net y Francesch Net Donzell sos cuñats. Feu Test. en poder de Valenti Terrers, Nott., a ls 18 7bre. 1695. (3)

Comellas y Muntaner, fol. 498.—Als 7 Juliol 1702 enterraren en lo vas de Muntaners la señora Catharina de Comellas viuda del Magnífich Sr. March Antoni Muntaner Donzell. Mermassors el Rd. Dr. Macia Muntaner Pre. y Rector de la Parroquial de St. Jaume, el Magnífich Francesch Amar y Muntaner del habit

de Calatrava son fill, la Sra. D.ª María Dameto se Nora, el Magnífich Juan Antoni Dureta ciudadá militar, y la Sra. D.ª María Mut y de Comellas se Naboda. Feu Test. en poder de Marti Segui, Pre. y Nott., als 28 Agost 1701. (4)

Santandreu, fol. 505.—Als .... Novembre 1702 enterraren en lo vas de Sant Andreu el Magnífich Nicolau Santandreu Dor del Real Consell, Merms. la Sra. Juana Floè y Parets se sogra, la Sra. Margarita Parets se muller. lo Rd. Francesch St. Andreu son germá, la Señora Catharina y Anna St. Andreu ses germanes. Feu Test. en poder de Pere Puigserver, Nott., a ls 10 Novembre 1702. (5)

Font y Rossiñol, fol. 522.—Als 30 Juñy 1703 enterraren en lo vas de Fonts a Capítol la Magnífica Sra. Geronima Font y Rossiñol (fol. 92) Donzella. Merms. el Sr. Juan Font y Belloto son Pare, Nicolau Rossiñol de Defla son onclo, la Sra. Beatriu Rossiñol se tia y el Sr. Dr. Francesch Togores Pre. y Beneficiat en St. Jaume. Feu Donacio, causa mortis, en poder de Juan Llompert, Nott., als 6 Juñy 1703. (6)

Villalonga, fol. 525.—Als 23 Agost 1703 enterraren en lo vas de la capella de Sant Thomas de Aquino de sos majors el Sr. Francesch de Villalonga Donzell. Merms. la Sra. dona Onissa Dameto se muller, la Sra. Geronima de Villalonga muller del Magnífich Miquel Sant Andreu, la Sra. D.ª Onissa de Villalonga muller dal Magnífich Pera Jordi Amengual, D. Francesch, Agnes, Francina, y Jordi de Villalonga sos fills. Feu Test. en poder de Juan Baptista Bennasser, Nott., als 30 Mars 1703. (7)

Llibre 3 que compren los años de 1703 en 1716.

Fuster, fol. 5.—Als 28 8bre. 1703 enterraren en lo vas de Fusters lo Magnífich Gabriel Fuster Donzell. Merms. Miquel Juan, Geroni y Gabriel Fuster y Sant Juan sos fills, la Noble Sra. D.ª Honofra de Oleza y Fuster se filla, lo Sr. D. Salvador de Oleza son Gendre, la Noble

(1) Archivo de Protocolos. Legajo de testamentos de este notario, sin foliar.—La fecha del testamento es de 28 de Agosto de 1700.

(2) No encuentro este testamento en el Protocolo de dicho notario.

(3) Archivo de Protocolos. Libro de testamentos de este notario, fol. 121, v.

(4) Archivo de Protocolos. Libro primero de testamentos de este notario, fol. 166.

(1) Archivo de Protocolos. Legajo de testamentos de este notario, sin foliar.

(2) En el índice de Protocolos no figura ningún notario con estos nombres.

(3) No encuentro este testamento en el Protocolo de dicho notario.

Sra. D.ª Clara Fuster y Llabrés sa tia y (fol. 92v) lo Rd. Barthomeu Fuster son cosi. Feu Test. en poder de Marti Segui, Pre. y Nott., als 26 Fabrer 1683. (1)

Gual y Veri, fol. 15.—Als 15 Abril 1704 enterraren en lo vas de Verins la Magnifica señora D.ª Beatriu Gual y Zenglada muller del Magnifich Sr. D. Antoni de Veri Donzell. Mer-massors son marit; lo Magnifich Sr. D. Ferrando Gual Donzell son germá, y la Noble Señora D.ª Catharina Moix y Truyols muller del señor D. Nicolau Truyols se Germana y Gendre respective (sic) Feu Test. en poder de Juan Baptista Mora, Nott., als 2 Juñy 1703. (2)

Morell de Pastorix y de la Cavalleria, fol. 25.—Al 6 Janer 1705 enterraren en lo vas de Morells en el claustre en la Capella de Nostra Señora del bon Port, la Magnifica Sra. Anna de la Cavalleria muller del Magnifich Jaume Morell de Pastorix ciutada militar. Merms. son marit, lo Magnifich Sr. Pedro de la Cavalleria son Pare, la Magnifica Sra. Eleonor Cotoner y de Berard viuda se avia, Jordi, Bernat, y Francesch de la Cavalleria sos germans, la Noble Sra. D.ª Eleonor de la Cavalleria y Berard sa germana muller del Magnifich Geronim de Berard, la Noble Sra. D.ª Margarita de Morell (fol. 93) y Belloto se cuñade, y lo dit Geronim de Berard son cuñad, y el Magnifich Geronim Morell de Pastorix tambe son cuñat. Feu Testament en poder de Barthomeu Martorell, Notari, als 19 7bre. de 1704. (3)

Serralte, fol. 27.—Als 17 Janer 1705 enterraren en lo vas de Serraltes lo Magnifich Francesch de Serralte Donzell, Merms. lo Sr. don Antoni de Serralte del habit de Calatrava, lo Ill.^e Sr. D. Diego de Serralte del habit de Sant Juan y Gran Prior de Catalufe, lo Sr. D. Miquel Serralte Pre. y Canonge y Consiller sos germans ex parte patris, la Sra. D.ª Juana Dameto sa cuñada. D. Diego, D. Francisco y don Antoni Serralte sos nebots, la Magnifica Sra dona Eleonor Cotoner se tia, y lo Magnifich Francesch de Berard son cosi. Feu Test en

poder de Juan Vanrell, Nott., al primer Agost de 1704. (4)

Oleza, fol. 35.—Al primer Abril 1705 enterraren en lo vas de Olezas lo Magnifich señor Francesch de Oleza Donzell. Merms. lo señor Salvador de Oleza son nebot, lo Sr. Jaume Pau de Oleza, lo Sr. Salvador Truyols ciutada son nebot y lo Sr. Juan Torrella Donzell. Feu Testament en poder de Antoni Joseph Mulet Notari al primer 7bre. 1701. (5)

[fol. 93, v.] *Morey y Font fol. 36.*—Als 6 Abril 1705 enterraren en lo vas de Morey la señora Elizabet Morey filla del señor Jaume Morey de Son Morey y de la Sra. Antonia Gili viuda del Sor Mihuel Font de Son Sanchos, Merms.—lo Mag. Sr. Nicolau St. Andreu Dr. del Rl. Consell, lo Sor Nicolau Juliá, lo Rd. Matheu Moragues ciutada Militar, la señora Luressia Font viuda se filla, lo Dor Geronim Palou de Comassema, y lo Magnifich Matheu Moragues son Net.—Feu Test. en poder de Juan Baptista Bennasser, Nott., als 21 Abril 1701. (6)

Villalonga y Vanrell, fol. 40.—Als 18 Juñy 1705 enterraren en lo vas de Villalongas la noble Sra. dona Juana Villalonga y Vanrell muller del Magnifich Sor. Francesch de Villalonga Donzell sargento mayor de la present Ciutat.—Merms. lo dit son marit, lo Sor Jaume Juan Villalonga son fill, la Sra. Geronima Vanrell Religiosa de la Concepcio se germane, lo Ille. Sor Jaume Juan Alemañy ciutada Militar son nebot, la Sra. Maria de Villalonga Religiosa de la Concepcio se filla, la Sra. Geronima Villalonga y Barard se filla. Feu Test. en poder de Gaspar Llabres, Nott., als 3 7bre. 1700. (7)

Truyols y Sant Andreu, fol. 49.—Als 6 Deyembre 1705 enterraren en lo vas de son marit la Sra. D.ª Dionisia Truyols viuda [fol. 94] del Magch. D. Miguel St. Andreu y Gili Dor en Drets

(1) Archivo de Protocolos. Libro segundo de testamentos de este notario, fol. 134, v.

(2) Archivo de Protocolos. Libro de testamentos de este notario, fol. 67.

(3) Archivo de Protocolos. Tomo 1.º de testamentos de este notario, fol. 222.

(4) No encuentro este testamento, pero en el Archivo de Protocolos, legajo de testamentos de este notario, sin foliar, hay otro testamento de esta señora de 6 de Agosto de 1684, en el que aparece esta nota «Revocatum in aliud testum. in posse meo receptum sub die 3 7bris. 1700».

(1) A. chivo de Casa Oleza. Libro 43, fol. 231, Armario 1.º

(2) No encuentro este testamento en los libros de este notario.

(3) Archivo de Protocolos. Libro primero de testamentos de este notario, fol. 6.

Mermassors, Miguel y Francesch St. Andreu sos fills, la Sra. D.ª Geronima de Villalonga se Nora, la Sra. D.ª Elizabeth Truyols y Desmas, la señora D.ª Juana Truyols y Bordils, lo Noble Sor Dn. Francesch Truyols Procurador Rl. lo Nob. Sr. Dn. Francesch Truyols del habit de Santiago, lo Noble Sor Dn. Berenguer Truyols sos nebots, y la Sra. D.ª Dionisia Dameto y Villalonga se cosina, el Sor D. Jordi Truyols Pre. Canonge y Inquisidor y Dn. Nicolau Truyols del habit de Alcántare Marques de la Torra sos nobots — Feu Test. en poder de Juan Zabater, Nott., als 23 Juñy 1696. (1)

Brondo, fol. 57.—Als 25 Mars 1706 enterraren el Sr. D. Miquel Brondo. Mermassors el Sor. Dn. Ramón Brondo son pare, la Sra. don Anna Puigdorfila se avia, la Sra. D.ª Anna Brondo Juliá se mare, el Sor. Dn. Jaume Brondo son germa, Dn. Gaspar, Dn. Jordi, Dn. Antoni y Dn. Francesch de Puigdorfila sos onclos, D.ª Anna de Vilallonga y Puigdorfila y dona Francisco de Vilallonga sos onelo — Feu Donació als 22 Mars 1706 en poder de Juan Campaner. (2)

[fol. 94. v.] *Dameto, fol. 65.*—Als 27 7bre. 1706 enterraren la señora dona Juana Dameto y Togores muller del Nob. Sr. Dn. Antoni Dameto. Mermassors son marit, Dn. Miguel y Dn. Francisco Togores Pre. y Canonge sos germans; D. Antoni D. Francisco y D.ª Cecilia Dameto sos fills, D. Thomás Burgues Zaforteza del habit de Alcántara son gendre dona María Sureda se nora, D.ª María Dameto y Puigdorfila, D.ª Elizabeth Dameto y Pueyo, D.ª Cathalina Gual de Togores Condessa de Ayamans viudas ses cuñadas, D. Alberti Dameto y Español Marqués de Bellpuig, D. Miguel Togores conde de Ayamans. Feu Test. en poder de Juan Servera, Nott., als 8 Juliol 1706. (3)

Sureda Valero, fol. 69.—Als 17 Novembre 1706 enterraren en lo vas de Valeros el Illustre D. Antoni Sureda Valero del habit de Montesa-Merms. la Nob. Sra. D.ª Francisca Fortuñy y Sureda se muller, el Sr. D. Francesch Truyols

Gneral de la Artillería. la Sra. D.ª Geronima Truyols y Desmas, D. Juan Gual y Zenglade, la Nob. Sra. D.ª María Gual y Moix, D. Antoni Desbrull, D. Diego Dezclapes sos cusins, el Nob. Sr. D. Antoni Ferrandell del habit de Calatrave, D.ª Anna Fortuñy y Ferrandell se cuñade, la Sra. D.ª Margarita [Fol. 95] Desbrull y Sales se Neboda. Feu Test. en poder de Juan Zabater, Nott., als 27 Agost 1692. (1)

Ferragut y Pareto, fol. 101.—Als 11 Dezembre 1706 enterraren en lo vas de Paretons la Sra. Anna Ferragut viuda del Magch, Salvador Pareto ciutada Militar. Merms. lo Dor en drets Francesch Ramis y Ferragut son nebot, la Sra. Magdalena Ramis y Ferragut muller del Dor en medicina Miguel Rapo se neboda, la Sra. Maciana y Cathalina Paretons ses cuñades, lo Sr. Llorens Vidal y lo Sr. Antoni y Antonina Vidal germans del Lloch de Orient. Feu Test. en poder de Joan Vanrell, Nott., als 27 Novembre 1706. (2)

Font, fol. 105.—Als 4 Janer 1707 enterraren en lo seu vas de Capitol el Magnífich Juan Font, ciutada militar, fill de Pera y de la Sra. Geronima Belloto conjugues, Merms. la Magnífica Sra. D.ª Elizabeth Rossiñol se muller, lo magnífich Sr. D.ª Nicolau Rossiñol de Defla son sogre, lo Rd. Martí y Jaume Rossiñol Pres. don Domingo Belloto y D. Nicolau Rossiñol sos cuñats, la Sra. D.ª Geronima y la Sra. doña [Fol. 95 v] Beatriu Rossiñol ses cuñades. Feu Test. en poder de Gabriel Riera, Nott., als 23 Mars 1692. (3)

Fuster, fol. 115.—Als 14 Maix 1707 enterraren en la sepultura de sos majors el Magnífich Miguel Juan Fuster y Sant Juan; Merms. la señora D.ª Beatriu Dameto viuda se sogra, D. Berenguer Homs y Sant Juan del habit de Alcántara son cosi, D. Balthazar Serra son cuñat. Feu Test. en poder de Barthomeu Tallades, Nott. als 9 Maix 1704. (4)

Morell y Laz, fol. 162.—Als 9 Janer 1709 enterraren en lo vas de Morells la Sra. Elizabeth Morell y Laz, viuda. Merms. lo Magnífich señor

(1) Archivo de Protocolos. Libro de testamentos de este notario, fol. 246.

(2) Archivo de Protocolos. Libro de testamentos de este notario, de 1700 a 1713, fol. 184.

(3) Archivo de Protocolos. Legajo de testamentos de este notario, de 1660 a 1713, fol. 120 duplicado.

(1) Archivo de Protocolos. Libro de testamentos de este notario, fol. 208.

(2) Archivo de Protocolos. Libro segundo de testamentos de este notario, fol. 155, v.

(3) Archivo de Protocolos. Libro segundo de testamentos de este notario, fol. 324.

(4) Archivo de Casa Oleza. Libro décimo, fol. 76, Armario primero.

D. Francesch Boix de Berard, Pre., son cosí y la Sra. Francina Laz, se filla. Feu Test. en poder de Joan Rosselló, Nott., als 29 Dezembre 1708. (1)

Garriga, fol. 167.—Als 21 Janer 1709 enterraren la Sra. Elizabet Garriga, viuda de Andreu Pol de Benisalem. Merms. D. Gabriel de Berga Zanglade y Valenti, del habit de Santiago; D. Gabriel de Berga y Santa Cilia; dona Beatriu Berga y Sales; dona Elizabet Zaforteza y Berga; Juan Fe Gallur, son genre; y Miquel Fe Gallur, son net. Feu Test en poder de Pau Servera, Nott., als 27 Janer 1704. (2)

[fol. 96.] *Paretó, fol. 196.*—Als ... Novembre 1709 enterraren en lo vas de Paretons la señora Mancia Paretó Donzella filla del Magch Antoni Paretó ciudadá Militar y de la Sra. Cathalina Sensaloni Conjugues; Merms. la Sra. Cathalina Pareto Donzella se germana, la Sra. Anna Ferragut se cuñada, lo Sr. Llorens Vidal y Pareto de Orient son Nebot, lo Sr. Antoni Vidal y Paretó tambe son Nebot, la Sra. Antonina Vidal se neboda y Anna Sensaloni se cosina. Feu Test. en poder de Juan Muntaner, Notari als 21 Agost 1701. (3)

Cruillas y Dameto, fol. 207.—Als 25 Mars 1710 enterraren a la Sra. Thereza Cruillas y Dameto muller del Noble Señor D. Nicolau Dameto y Pueyo, filla del Noble Señor Don Juan Cruillas Sitjar y Cesira y de la Sra. María de Cruillas y Serriera de la Ciutat de Girona Principat de Cataluña: Merms. la dita se mare, D.ª Isabel Dameto y Pueyo se sogra, lo Noble Sr. D. Nicolau Dameto son marit. Feu Test. en poder de Juan Servera, Nott., als 31 Maix 1704. (4)

JAIME DE OLEZA Y DE ESPAÑA.

(Continuará.)

(1) No encuentro este notario en el índice del Archivo de Protocolos.

(2) Archivo de Protocolos. Legajo de testamentos de este notario, de 1663 a 1710, fol. 85.

(3) No encuentro este testamento en el Archivo de Protocolos.

(4) Archivo de Protocolos. Legajo de testamentos de este notario, de 1660 a 1713, fol. 480.

EXCLAUSTRADOS

Apéndice 1.º

Erratas, Rectificaciones y Ampliaciones

JESUITAS

Religiosos de Monte-Siñ de Palma

Sacerdotes

6.º *Francisco Sararots y Gelabert*, natural de Manresa. Falleció en Palma parroquia de Sta. Cruz el 4 Julio 1847 sin testar.

AGUSTINOS

Convento de Palma

Sacerdotes

1.º *Miguel Bonet Carrió*. Tomó el hábito ante el prior Gabriel Mestre y falleció en Santañy el 28 agosto de 1857. Testó en 1852 ante el notario Jaime Escalas.

4.º *Juan Antonio Catalá Coll*, antes Juan, nació en Inca 30 octubre 1772. Fué superior del Socorro por espacio de 15 años y falleció en casa de D.ª Isabel Carrió calle del Socorro.

9.º *Simpliciano Barceló Palmer*, falleció en Palma y parroquia de Sta. Eulalia dia 3 de Marzo de 1851.

13. *Patricio Rigo y Roca*, falleció en Sta. Eugenia su pueblo natal el 9 Febrero de 1858. Testó ante D. Vicente Castell notario.

15. *Tomás Cabot Cardona*. Fué Beneficiado en la Catedral y falleció en la parroquia de la Almudaina el 26 Octubre 1855. Otorgó testamento cerrado en 1854.

19. *Fernando Rotger Jordá*. Testó ante el notario D. Manuel Sancho.

20. *Agustín Senra Enseñat*. Sirvió por espacio de muchos años el cargo de celebrar misa en el oratorio del predio Sarriá de Establiments los domingos y días festivos hasta su muerte ocurrida en esta capital (donde había nacido) en la casa n.º 30 de la calle de la Piedad parroquia de San Jaime el 16 Agosto 1877.

23. *José Vidal Manera*, falleció en 9 de Junio de 1859.

Coristas

2.º *Miguel Aulet Bauzá*, falleció en Sóller su pueblo natal el 16 Febrero de 1860 sin testar.

3.º *Gelasio Jaume Payeras*. Era natural de Palma y otorgó su última voluntad ante D. Manuel Sancho notario.

5.º *Manuel Jaume Payeras*. Nació en Palma el 27 Enero 1915 y profesó en 10 Septiembre 1834.

6.º *Juan Facundo Buades Martorell*. Se ordenó en Roma. Falleció en 11 Agosto 1843 en la parroquia de Sta. Eulalia. Era natural de Palma y testó ante el notario D. Pedro Juan Fiol el día 4 del mismo mes y año de su muerte.

Legos

1.º *Tomás Nadal Vich*. Falleció en su pueblo natal el 13 Febrero 1849 de apoplejía y había otorgado testamento el 20 de Marzo de 1847 ante el notario D. Juan Bauzá.

3.º *Nicolás Prohens Juan*. Nació en Felanitx. Profesó el 21 Agosto 1797 y falleció en esta ciudad parroquia de Sta. Eulalia el 30 de Mayo de 1839 con testamento ante D. Jaime Rosselló notario.

5.º *Tomás Martí Gayá*. Profesó el 1 Abril 1817 ante el Padre Juan Ripoll y falleció en Felanitx su pueblo natal el 21 Julio de 1875.

6.º *Mariano Vadell Rosselló*, en el siglo Jaime, nació en Felanitx el 17 Septiembre 1796 profesó en 27 Septiembre 1826 y falleció en 4 Julio 1836.

Convento de Felanitx

Legos

1.º *Miguel Vaquer Suñer*, alias Jacob vivía en la calle de la Romaguera de Felanitx y falleció el 31 de Marzo de 1844 víctima de un derrumbamiento de una pared que privó de la vida a numerosas personas el domingo de Ramos y durante la procesión del via crucis.

2.º *Antonio Nadal Vaquer*. Falleció en su pueblo natal a los 74 años de edad el 29 de Noviembre de 1873 con testamento ante el notario D. Bartolomé Marcó el 16 Julio 1869.

3.º *Agustín Caldentey Antich*, nació en Felanitx en donde falleció el 6 Enero de 1876 con testamento ante el notario D. Bartolomé Marcó el 1 de Junio de 1871.

4.º *Juan Amengual Salord*, natural de Palma. Después de exclaustado vivía en Génova ayudando en la construcción del tem-

plo parroquial de dicho caserío y falleció en esta ciudad calle del Socorro el 3 de Julio de 1872 a la edad de 62 años. Testó ante el notario D. Manuel Sancho.

5.º *Juan Pelegrí Tomás*, en el siglo Antonio. Falleció en Lluchmayor su pueblo natal el 15 Agosto 1875. Testó el 13 del mismo mes de su muerte ante el notario D. Juan Salvá y Más.

CISTERCIENSES

Convento de S. Bernardo (La Real)

término de Palma

Sacerdotes

3.º *Jaime Amenguol Campins*, falleció en la Vileta el 13 Julio 1848 sin testar.

7.º *Bartolomé Amengual Reus*, nació en Son Tafona de Mancor.

Legos

1.º *Guillermo Pou Carbonell*, natural de Palma en donde falleció el 15 de Septiembre de 1841 a los 73 años de edad con testamento de 29 de Abril de 1840 ante el notario D. Antonio Fernández.

2.º *Antonio Mayol Mayol*. Falleció en Fornalutx, su pueblo natal.

3.º *José Canet Frontera*, natural de Petra. Falleció en el caserío de Son Sardina el 3 Septiembre de 1852 sin testar y fué enterrado en el cementerio de Son Tritlo.

CAPUCHINOS

Convento de Palma

Legos

2.º *Gil del Bosch*, en el siglo Juan Bonafont y Fortel natural del Bosch (Francia) falleció en la parroquia de Sta. Eulalia de esta ciudad el 6 de Enero de 1842 sin testar.

CARMELITAS

Convento de Palma

Sacerdotes

5.º *Antonio Verger Orell*, natural de Palma en donde falleció parroquia de San Jaime el 19 de Diciembre de 1843 a los 66 años de edad. Testó en 4 Agosto de 1842 ante don Jaime Rosselló notario.

Legos

1.º *Rafael Rosselló Rotger*, natural de Palma en donde falleció y parroquia de San Miguel el 13 de Abril de 1855 con testamento ante D. Jaime Rosselló notario.

4.º *Lorenzo Massanet Catany*, falleció en Lluchmayor su pueblo natal el 20 Marzo 1877 a los 72 años de edad. Testó el 3 Febrero 1870 ante el notario D. Jaime Ribas.

5.º *Francisco Terrasa Rosselló*, nació en Calviá. Falleció en esta ciudad calle de Camaró n.º 1 el 24 Septiembre 1882 a los 78 años de edad. Testó ante el notario D. Manuel Sancho.

CARTUJOS**Sacerdotes**

7.º *Martín Juan Rosselló de Son Prim*, de Andraitx, en donde falleció el 23 de Enero de 1858.

8.º *Mariano Ribera Pujol*, en el siglo Antonio. Nació en Palma el 29 Octubre de 1789. Profesó en 4 Junio 1816 siendo Prior don Manuel Bernat, se ordenó en 1817 y falleció en esta ciudad el 14 Enero 1865. Había sido Vicario de la Bonanova.

DOMINICOS**Convento de Palma****Sacerdotes**

17. *Ramón Coll Sastre*. Fué el primer Vicario de Moscarí.

Coristas

9.º *Francisco Ramonell y Dols*, natural de Palma. Testó ante D. Miguel Pons y Berrutia y fué sepultado en el cementerio de Palma.

Legos

2.º *Tomás Marroig*, se embarcó después de la exclaustación.

8.º *Jacinto Alzina Llitas*, en el siglo Pedro José. Nació en Artá el 1.º Noviembre de 1790 en donde falleció el 12 Febrero 1871 sin testar.

14. *Miguel Pons*, falleció en el pueblo de Gracia Cataluña (a donde se había trasladado para curarse de la enfermedad que sufría) en 23 Junio 1852.

18. *Andrés Llambias Bover*, natural de Santañy en donde falleció el 11 de Enero de 1890. Ejerció por largos años el cargo de sacristán.

19. *Benito Coll Nicolau*, natural de Llorito, falleció en la Vileta el 3 Diciembre 1862. Testó ante D. Gabriel Oliver notario.

Convento de Llorito**Sacerdotes**

4.º *Tomás Carvalló*, en el siglo Félix, nació en 1806 en Barcelona y fué bautizado en la parroquia de Ntra. Sra. del Pino.

Convento de Inca**Legos**

2.º *Antonio Balle y Tortella*, natural de Inca en donde falleció en la Plazuela del Sol el 9 Septiembre 1874 a los 66 años de edad. Testó en 29 Octubre 1870 ante el notario don Gaspar Riutord.

Convento de Pollensa**Legos**

3.º *Vicente Gomila*, falleció en La Puebla.

FRANCISCANOS**Convento de Palma****Sacerdotes**

24. *Francisco Darder Rosselló*, nació en Petra el 13 Febrero 1816 hijo de Pedro y Gerónima. Después de exclaustado marchó a Chile.

Legos

26. *Gabriel Maimó Font*, hijo de Miguel y Juana María, nació en Petra el 24 Agosto 1800 y falleció en 20 Mayo 1868.

40. *Jaime Maimó*. En 6 de Noviembre 1801 recibió en el convento de Alcudia el hábito de la tercera orden de San Francisco siendo Ministro Provincial Fray Jaime Pascual Poncell.

Convento de Alcudia**Legos**

1.º *Miguel Luis Juan y Bordoy, Gallet* de apodo.

2.º *Bartolomé Balle*. En 23 de Noviembre 1824 tomó en el convento de Alcudia el

hábito en la tercera orden de San Francisco siendo Ministro Fray Juan Bautista Marqués.

Convento de Lluchmayor

Sacerdotes

12. *Francisco Alzamora Florit*, nació en Petra el 21 de Febrero de 1810.

RESUMEN

	Pbros.	Coristas	Legos	Total
Jesuitas	7	2	9	18
Agustinos. . .	38	7	11	56
Cistercienses .	14		3	17
Capuchinos. . .	36		17	53
Carmelitas . . .	21	5	5	31
Cartujos	15		6	21
Dominicos . . .	86	20	40	146
Franciscanos .	159	30	91	280
Mercédarios . .	27		11	38
Minimos	50	7	28	85
Teatinos. . . .	5	1	1	7
Trinitarios . . .	21	5	8	34
Filipenses. . . .	3		1	4
Misionistas . . .	6		4	10
	488	77	235	800

JOSE PLANAS SAGRERA.

BIBLIOGRAFÍA

Homenaje a Quadrado

El M. I. Sr. D. Antoni M.ª Alcover, Canonge Magistral del nostre Capítol Catedral ha tengut l'antenció, que li agraim, de rematre a aquesta Redacció y Societat Arqueològica Luliana exemplars del follet «Homenaje a la gloriosa memoria del polígrafo balear D. José M.ª Quadrado en el Primer Centenario de su natalicio (14 Junio 1819) tributado por la intelectualidad mallorquina en el salón de sesiones del Ayuntamiento de Palma día 23 noviembre 1919» imprès en la tipografía de Amengual y Muntaner el pròxim-passat any 1920.

Compren aquest follet a més d'una crònica dels diferents actes celebrats en aquesta ciutat en commemoració de la indicada data, firmada per P. Peyró; del discurs que ponunciá el Sr. batle de Palma D. Francesch Barceló y Caimari ab ocasió del descubrimet del buste de D. Joseph M.^o Quadrado y de nna nota resum del pronunciat per lo Ilm. Sr. Bisbe de Mallorca al clausurar la vetlada necrològica ja

citada, que tengué lloch dins lo'esmentat saló, els sigüents treballs:

Quadrado, historiador, per D. Antoni M.ª Alcover, Canonge.

Quadrado, crítico de arquitectura, per don Francesch Roca.

Quadrado, apologista de la religión, per D. Antoni Sancho, Canonge.

D. José M.ª Quadrado, periodista de altos vuelos, per D. Joseph I. Valentí.

I. Quadrado, defensor de les glories regionals. II. Quadrado y la democrácia Cristiana, per D. Guillem Forteza.

Quadrado, autor ascético, per D. Antoni Truyols Pont, Pbre.

Quadrado, escritor: Su estilo, per D. Miguel Costa, Canonge.

A la clarísima memoria de D. Josep M.ª Quadrado, de Mn. Andreu Caimari, Pbre.

Donam desde aquestes columnes les més expressives gracias per le remesa dels referits exemplars al susdit D. Antoni M.ª Alcover, President que fonch de la Comisió organitzadora de les festes del citat Centenari, y a n'el que se li profesa, en aquesta Casa, bon afecte y tota casta de consideracions.

SUMARI

I. El V. P. Fr. Rafel Serra, Observant (1536—1620). El Nostro Homenatge en les festes centenaries que Inca, se Patria, li dedica, per Mn. Andreu Caimari, Pbre.

II. Galeria de Artistas Mallorquines. XLVI. Maestro Rafel Lloret (Cartógrafo desconocido 1436).—XLVII. Pedro Morey, lapiscida, 1384.—XLVIII. Maestro Pedro de San Johan, lapiscida, 1398; por la copia: Gabriel Llabrés.

III. Mallorca durante la guerra de sucesión a la Corona de España. (continuación). V. Entraña del Conde de Zavellá, por el Dor. Fernando Porcel.

IV. Enterraments y Obits del Real Convent de Sant Domingo de la Ciutat de Mallorca (continuación), por D. Jaime de Oleza y de España.

V. Exclutrades (conclusión), por D. José Planas Sagrera.

VI. Biografía Homenaje a Quadrado.

Lámina CXLVII. El Molt Rt. P. Fr. Rafel Serra nadiu d'Inca, Observant de Mallorca. (1536—1620).

PREU DE SUSCRIPCIÓ

SIS PESETES L'ANY